

Bölüm 5

YABANCI YAZARLAR

1. Yeniden doğmuş bir millet.

9 Ağustos 1938 tarihli The Times 32 sayfalık bir Türkiye fevkalade sayısı çıkarmıştır. İnkılabımıza ait muhtelif resimlerle süslü olan bu ilavede; (Yeniden doğmuş bir millet; Yeni Türkiye; Halk Partisi; Halkevleri; Türkiye’de spor, yeni hapisane sistemi; Geçmiş zamanın hazneleri; At yetiştirme; Sulh için çalışma ve Fethi Okyar’ın mesajı; Türk kadını; Eski ve yeni Ankara; Türkiye’de ziraat; Endüstriyel teşebbüsler; Osmanlı İmparatorluğu; Resimler; Mektepler; Muharebe işleri; posta; İstanbul hatıralar şehri; Modern gazeteler; Dilde inkılap; Türk edebiyatının enstantenesi; Milli finans; Havacılıkta terakki ve ticaret filosu; Devlet maden endüstrisi, Türkiye’de bankacılık; Demir yolları) gibi mevzular üzerinde yazılar yazılmıştır. Bu yazılardan birincisini aşağıda veriyoruz:

Büyük muharebeyi takibeden bir çok inkılaplar arasında hiç birisi, Taymisin bu fevkalade nüshasının sayfalarını tarif ve tasvirine tahsis ettiği hareketlerden daha az beklenmiş ve daha çok göze çarpmış değildir. Türk nasyonalist ihtilali, yeni adamları iktidar mevkiine getirmekten çok daha ileri işler görmüş, Türkiye’nin ekonomik, sosyal ve politik çehresini ve Türk milletinin arzettiği manzarayı tamamiyle değiştirmiştir. Türkler, asırlarca Avrupada bulunmuşlar, fakat bir Avrupalı olamamışlardı. Onlar, geniş fetihlerine, geniş ölçüde birçok milletlerle temaslarına rağmen, fikirlerini, camit bir hale getirmiş dememek için bu tabiri kullanıyoruz, Şark kalıbına sımsıkı bağlanmış bulunuyorlardı. Türkler, Avrupa milletlerinin nazarında müstevi, yabancı bir ırkı, meraksız, Avrupa fikirlerine karşı filen düşmanlık etmemekle beraber, orta çağ teokrasisine bağlı, ondan kudret alan bir milleti temsil etmekteydiler.

Avrupa hükümetlerine göre kendi zafını bilen, bununla beraber, bütün reformlardan geri duran Türkiye, ancak Avrupalıların rekabeti sayesinde ve onların vikayesi altında mevcudiyetini temin ve idame edebilirdi. Bu sebepledir ki büyük harpte Türk İmparatorluğunun izmihlalinden sonra artık Türk milletinin de hayatını idame edemeyeceğine inanan Avrupalıların Türkiye’de milli bir hareket baş gösterdiğini gördükleri zaman bunu itimatsızlık ve hatta istihfaf ile karşılamaları, bu hareketin zafer kazanması üzerine telaş ve hayret göstermeleri taaccüp edilecek bir şey değildi. Bununla beraber hadiseler, onların telaş ve korkularını bertaraf etmiştir. Türk inkılabı, Avrupalı ile Türk arasındaki açıklığı genişletmek şöyle dursun, bilakis, bu ikisini birbirine yaklaştırmıştır. Bu kısaca, herkesi hayrete düşüren sehhar, bir asker olarak büyük, bir devlet adamı

olarak daha büyük olan ve bugün Türkiye Cumhuriyetinin başında bulunan şahsiyetin bir başarısıdır.

Reisicumhur Atatürk'ün muktedir yardımcıları ve gönülden bağlı taraftarları bulundu; fakat cumhuriyetin kuruluşundanberi Türkiye'nin iç ve dış politikasında göze çarpan realizm onun orjinal dehasının semereleri olmuştur.

Türk diplomasisinin yeni rejim altında elde ettiği başarılar, bu fevkalade nüshanın öteki sayfalarında izah olunmuştur. Bunların arasında Yunanistan'la yapılan yakın anlaşma, Irak'la yapılan itilaf, balkan antantı, Asya parkı, Türkiye'nin harpte boğazlarda kaybettiği hakimiyeti müzakere yolu ile tekrar elde etmesine imkan veren Montrö konferansı, on iki yıllık bir müddet içinde göze çarpacak bir rekor teşkil etmiştir. Bugün Türk dış siyasetinin başlıca hedefi Şarkta, Balkan yarım adasında ve garbi Asya'da sulh ve istikrarın idamesi, bu bölgede bulunan milletlerle hepsini Avrupa'yı ikiye bölmek tehdidini gösteren ideoloji cephelerine ayrılmaları hususunda anlaşmanın tevsiidir. Bu siyasette, İngilizler sempatisi temin olunmuştur ve Türkiye ile son zamanlarda yapılan İngiliz mali anlaşması, Türk devlet adamlarına siyasi istikbalin şartlarından birisi olan ekonomik hürriyeti sağlamak hususunda yardım edecektir.

Bununla beraber, tam ve yerinde bir tabir ile “Yeni türkler” diyebileceğimiz bu milletin faaliyetleri, dış münasebetleri ve finans meselelerinden çok daha geniş bir sahayı kaplamaktadır. Hususi sermayenin mefkudiyeti ve 1914'den önce Türkiye'yi bir müşteri devlet münzelesine düşüren ecnebi parasına karşı duyulan tabi korku, cumhuriyet hükümetini planlı bir ekonomi ve etatizm denilen usulü takip ve tatbik etmeye sevketmiştir. Bu siyasetin teşkilat ve tatbikatı, mütehasıslar tarafından bu nüshanın diğer sayfalarında bankacılık, endüstrileşmek, madencilik ve ziraat sahasındaki inkişaf hakkında yazılmış olan müzakerelerde izah olunmuştur.

Türk devlet ekonomik hürriyetini elde edebilmek için büyük fedakarlıklar yapmıştır; fakat devletin kendi varidatı ile demiryolları yapmak siyasetinin – bir misal olarak alalım – bu siyaseti takiben tezahür eden askeri ve ekonomik menfaatlerle gayet yerinde ve doğru olduğu görülmüştür.

Türkiye'de bit tek siyasi fırkayı temsil eden bir hükümet bulunduğunu, ekonomi sahasında geniş bir devlet kontrolü mevcut olduğunu, gören okuyucularımız, Türkiye Cumhuriyetinin İtalya, Almanya ve Sovyet Rusya gibi totaliter bir devlet olduğu zehabına düşmesinler. Kültür, maarif ve sosyal çalışmalarda geniş ölçüde inisiyativlere meydan veren bu sisteme otoriter bir rejim tabirini kullanmak daha muvafik düşer.

Bu yolda, Halk Partisinin ileri gelen azalarından birisi tarafından tasvir edilen halkevleri devlet maarifçiliğini tamamlamak, halk arasında sanat zevkini teşçi etmek, köylüler arasında pek az bilinen eski masalları, türküleri ve folkoru toplamak hususunda hayrete şayan faaliyetler göstermiş ve göstermekte bulunmuştur:

Reis tarafından tatbik edilen reformlardan hiç birisi, latin harflerinin kabulü kadar fazla semere vermemeştir. Türk dilinin bünyesine eski arap harflerinden çok daha fazla uygun bu alfabe, Türk ilk mekteplerinde normal bir çocuğun harfleri okuyup yazmasını öğrenme müddetini on sekiz aydan, altı aya indirmiş, gerek talebeye, gerekse öğretmene büyük faydalar sağlamıştır. Bir yabancı dil öğrenmek isteyen Türk çocukları, yeniden değişik bir harf bellemek zorunda kalmayacakları için bu yeni alfabeden faydalandıkları gibi, ahenkli Türk dilini ve entresan Türk edebiyatını öğrenmek isteyen Avrupalılara da bir kolaylık çıkmıştır.

Türkler ilmin, bütün şubelerinde daha fazla arkeolojide terakki göstermişlerdir. Onların memleketleri, Türk tarihçilerinin kendileriyle aynı soy ve kandan geldiğini ve ırklarının Anadolu'dan kaybolmadığını söyledikleri Etilerden Romalılara, Romalılardan Selçuklara ve Osmanlılara kadar sıra ile gelip geçmiş bir çok medeniyetlerin eski eserleriyle doludur. Türk hükümetinin yalnız İstanbul'daki eski ve orta çağ eserlerini değil, memleketin en hücre kasaba ve köylerinde bulunan bütün bu kabil eserleri muhafazaya itina gösterişini takdirle yadeden Dr. Stanley Kasson'un yazdığı makalenin mevzuu budur.

Yeni Türkler, diğer sahalarda da büyük adımlar atmışlardır. İsviçre kanunlarının esasları dahilinde vücutte getirilen yeni Türk kanunları çok mantıki ve insani esaslar ihtiva ettiği gibi, hastalık ve ihmâl ile dolu eski zindanları hatırlayanların Cumhuriyet idaresinin mahsupları yetiştirmek ve islah etmek yolunda gösterdiği inkişafı öğrenince hayretten kendilerini alamazlar.

Bu sayfalarda bahse mevzuu olan son inkılap da erkek vatandaşlarıyla her sahada politik ve sosyal müsavet elde etmiş Türk kadınlarının hürriyete kavuşmalarıdır. Bayan Ferit Tek'in Türk kadını tarafından milli ihtilal günlerinde yapılan işlerle harp öncesi Türk kadını ile bugün onun nail olduğu serbesti hakkında yazmış olduğu bir makale bu durumu izah etmektedir.

Bunda da Türk mukadderatını elinde tutan asker – devlet adamı, terakki uğrunda kendi şahsi prestijini ortaya atmıştır.

Zamanımızda hiç bir lider, bundan daha büyük müşkilat karşısında bu adam kadar başarılar yaratmış değildir.

2. “KEMALİZM RUHU” 25 Haziran 1937, The Spectator

“Kemal Atatürk’ün memleketi için neler yapmış olduğunu tam manasile görebilmek ve anlıyabilmek için Türkiye’yi zayeret etmek şarttır. Kemalizmin yaşayan nümuneleri ile karşılaşınca insan düşünüyor: Acaba istikbalin tarihi Atatürk’ün başarılarını faşizmin veya bolşevizmin muhitlerinde yarattıkları muvaffakiyetlerden üstün tutmayacak mı? Sovyet Rusya; ihtilaldenberi yirmi sene geçtiği halde, bugün bile bir muammadır ve yapılan tenkitler, “Bir milletin tarihinde yirmi senenin hiç birşey ifade etmeyeceği” cevabı ile karşılıyor.

Türkiye inkılabı çok daha yenidir. Bu inkılabı geçiren memleket çok daha geri, çok daha karışık ve disiplinsizdi. Buna rağmen Kemal’in kurduğu inkılabın semereleri, bu kadar kısa bir zaman içinde olsa dahi, mazeret göstermek lüzumunu hissetmiyecek kadar bariz ve katidir.

Atatürk’ün başarıları İtalyan ve Alman liderlerinininkinden çok daha yüksektir. Bilhassa şurası unutulmamalıdır ki, Atatürk istiklal savaşına giriştiği vakit memleket harap olmuş, milli vahdet namına birşey kalmamış, iktisadi hayat tamamen ecnebilerin eline geçmiş ve hükümet idaresi hem bozulmuş ve hem de zamanın icabatında en aşağı yüz sene geri kalmış bulunuyordu.

Atatürk’ün müstakil ve mütecanis bir Türkiye yaratması hiç şüphesiz tarihi bir başarıdır. Fakat bundan daha mühim olan bir hakikat vardır ki, o da Atatürk’ün Türk milletine yeni bir ruh aşılmasıdır.

Bu husus bilhassa bir zamanlar dinin işgal etmiş olduğu sahada tecelli ediyor. Çünkü Kemal, dejenere olarak birtakım batıl itikatlar sistemi haline gelen dinin yerine tamamen yeni bir mefhum koymuş ve bunu yaparken ferdin o dine karşı bağlılığına zerre kadar tecavüz etmemiştir. Ve yine bunu yaparken bilfiil yeni bir din yarattığı zehabına kapılmak gibi bir megalomani göstermemiştir.

İşte onun bu tevazuu kendisinin Bolşevik ve Nazi ihtilal reislerinden yüksek olduğunu ispat etmiştir.

Modern Türkiye’nin temeli olan Kemalizm ne yalnız politik ve sosyal bir sistem, ve ne de sadece bir hayat felsefesidir. O, bunlardan daha fazla birşeydir. Kemalizm Türkiye’nin modern ilim ve terakkiye açılması, yeni sanayi, yeni tahsil ve terbiye demektir. Kemalizm aynı zamanda iş hayatına, kadere (ki, bu müslüman hayatında çok mühim bir faktördür) ve kainat içinde insanın mevkiine yeni bir mana vermiştir.

Kemalizmin ifade ve temsil etmediği birşey varsa o da diktatörlüktür. Elbette ki, modern Türkiye coğrafi vahdetini, içtimai mevcudiyetini ve bir millet olmasını

Kemal Atatürk'e borçludur. Elbette ki, Türkiye'de onun yüksek tasvibinden geçmeden mühim bir karar alınamaz. Fakat cahil ecnebler kendisinden diktatör diye bahsettikleri zaman Atatürk haklı bir hiddet ve infial gösterir. Ankara'daki parlamentonun mesaisi, Reichstag ve Yüksek Faşist Konseyi gibi senede bir iki defa toplanarak diktatörün politikasını müzakeresiz ve münakaşasız tasvip etmekten ibaret değildir. Büyük Millet Meclisi hergün toplanır, münakaşa eder ve kanun çıkarır.

Fakat Kemalizmin en büyük demokratik hususiyeti parlamentodan ziyade idare amirliği telakkisinde görülür. Atatürk takip edeceği siyasetleri kendi kendine kapanıp kararlaştırmaz. Bilakis, dostlarını ve vekillerini davet ederek, kendileriyle birçok gece sabahlara kadar projelerini müzakere ve münakaşa eder. Yine bu kabilden olarak ara sıra küçük kasabalara ve köylere kadar uzanır ve oralarda yerli köylülerin, mektep muallimlerinin ve işadamlarının hiçbir tesir altında kalmayan samimi mütalealarını dinler. İşte bunun içindir ki, Atatürk'ün düşünceleri evvela hususi bir mecliste ve daha sonra da parlamentoda münakaşa edilmeden kanun şekline giremez.

Dahiliye Vekili Şükrü Kaya bir görüşmemiz esnasında bana şöyle demişti:

“Son ondört sene içinde sırasile Hariciye, Adliye ve Dahiliye Vekilliği vazifelerini ifa ettim. Bütün bu müddet zarfında Atatürk bana bir defa bile katı bir emir vermemiştir. O, bazı tavsiyelerde bulunmuştur. Bu tavsiyeleri oturup müzakere ve münakaşa etmişizdir. Fakat hiçbir zaman bana şunu ve bunu yapmak emrini vermemiş ve vekillik işime asla karışmamıştır. Vekiller hayatının bütün diğer azaları da kendi sahalarında aynı şeyin vaki olduğunu size temin edebilirler.”

Benim kanaatimce, Kemalizmin en mühim başarısı, batıl itikatların ve cehaletin melcei olan köhne ve yıpranmış imanın yerine Atatürk'ün vazetmiş olduğu pratik dindir: İctimai hizmet, ammenin saadet ve refahı, gayrişahsi işbirliği mefhumu. Bütün bunlar Kemal'den evvelki Türkiye'de bilinmezdi. Çünkü memleket soyguncu ve mürtekip bir memur sınıfı ile birtakım şeyhlerin elinde kalmıştı.

Atatürk'ün memlekete soktuğu yeni rasyonalizm, Türk vatandaşına ve bilhassa nüfusun büyük ve ekseriyetini teşkil eden Türk köylüsüne, bugüne kadar yabancı kaldığı kainat içindeki mevkiini ve kudretini öğretmiştir. Evvelce her muvaffakiyetsizlik, bir tarlanın mahsul vermemesi, bir ağacın yemiş vermemesi, bir hastalık hiç mukavemet gösterilmeksizin, Türkiye'deki islamiyet prensipleri dahilinde tevekkül ve fatalizm ruhu ile karşılanırdı. Her muvaffakiyetsizliği mazur ve haklı gösteren 'inşallah' kelimesi terakkinin en büyük manii ve tembeller ile emelsizlerin nakaratı idi.

Atatürk Anadolu'nun çorak topraklarının ortasında yeni bir hükümet merkezi kurdu ve onun yanbaşında hergün binlerce vatandaşın ziyaret ettiği bir nümune çiftlik tesis etti. Burada hayretler içinde kalan köylü azim ve sebatın, bilgi ve çalışmanın çorak çölü nasıl münbit toprak haline getirdiğini ve insanın esir olduğu tabiata nasıl hakim vaziyetine geçtiğini görüyor. Bu parlak buluş fatalist zihniyetler üzerinde pek mühim bir inkılap tesiri yapıyor. Bu suretle yeni bir insan, hayat ve iş mefhumu yaratılmış oluyor.

Türkiye'de bulunduğum müddet zarfında benim üzerimde hiçbirşey, ne Alman üslubundaki modern hastaneler, mektep ve hükümet binaları, ne de mükemmel planlı Ankara caddeleri hayati şartlarına bu derece uygun olarak gösterdiği tahavvül kadar icrayı tesir edememiştir. (?)

Mamafih Atatürk şeyhlerle imamların nüfuzlarını kullanmalarına müsaade etmiş olsaydı bu eser meydana çıkamazdı. Türkiye'de din Rusya'da olduğu gibi yasak edilmiyor. Almanya'daki gibi düşmanlıkla karşılanmıyor. Türk devleti vatandaşın dini hayat faaliyetine hiçbir müdahalede bulunmuyor. Fakat Atatürk din nüfuzunu, hayata yeri olmayan sahalardan ve kötü ruhlu şeyhlerin terakkiye mani kıldıkları faaliyetlerden kaldırmıştır. Bugün imamların faaliyeti cami duvarları içine inhisar ettirilmiş ve vatandaşın terbiyevi, mesleki ve kanuni hayatına müdahale etmesine imkan bırakılmamıştır.

Atatürk'ün şahsen din meselesini münakaşa etmek istediği görülüyor. Bu mevzu hakkında kendisine gönderdiğim suallere cevap alamadım. Kendisi bir materyalist olmakla beraber halkın ruhi ihtiyacını takdir eden ve anlayan bir adamdır. Türk lisanını tasfiye etmek ve Türk tarihinin köklerini bulmak hususundaki gayretleri de gösteriyor ki, o Türkün hayatını sadece rasyonalize etmek ve garplılaştırmakla iktifa etmek niyetinde değildir.

Kemalizm felsefesinde nasyonalizm mühümbir rol oynamaktadır. Bugüne kadar bu nasyonalizm başka elemanların gölgesi altında kalmış ve tehlikeli bir hal almak için vakit bulamamıştır. Türkiye'de karşılaştığım herkes Türk nasyonalizminin sulhperver mahiyeti hakkında beni temine çalıştı. Buna rağmen bana öyle geliyor ki, Türk nasyonalizminin bu mahiyeti, Türk silahlarının, Türk maliyesinin ve Türk sanayiinin ona başka bir mahiyet veremeyecek müddetçe devam edecektir.

Atatürk'ün icaatı da gösteriyor ki, kendisine kalırsa Kemalizm idealini, nasyonalizm hudutlarının ötelere kadar tevsi edecektir. Türkiye'nin meşhur Hariciye Vekili bana şöyle demişti:

“Gerek Atatürk, gerekse ben, öğrendik ki, hodbinlik bir milleti pek ileriye götüremez. Her milletin saadeti için bütün milletler camiasına karşı iyi hisler

bslemek şarttır. Ve, bizim en büyük siyasetimiz milletlerin kati refahına ve anlaşmasına çalışmak ve buna inanmaktır.”

Rüştü Aras'ın sözlerinde samimi olmasını ve Türk milletinin Atatürk rehberliği altında hala geçirmekte olduğu manevi ihtilal ve inkılabın, Türkün ruhunda her türlü tecavüz hissinin kökleşmesine mani olacak kadar kuvvetli bir ahlak esası yaratmasını candan temenni ederim.

İmza: Rom Landau

*

The Times gazetesi'nin Türkiye muhabiri Kernig, "Türk Siyaseti" başlıklı yazısında şunları tespit etmiş, Ayın Tarihi, İlkkanun (Aralık) 1937 Sf. 370:

3. Son kabine değişmesi ve İngiliz görüşü.

14 Sontesrin 1937 tarihli "Tan" İstanbul'dan :

Memleketimizdeki son kabine değişmesi münasebeti ile Times gazetesinde çok dikkate değer bir makale çıkmıştır. Makale, Türk – İngiliz dostluğunun ve İngiltere'de hakkımızda beslenen samimi alakanın canlı bir ifadesidir.

Bu muhim İngiliz gazetesinin siyasi işlerimiz hakkında gösterdiği bilgi ve anlayış okuyucularımızın dikkatini celbedecektir. Bunu izah için şunu söyleyeyim ki (Taymis) gazetesinin Türkiye muhabiri B.Kernig hakikatı havadis saymayan ve heyecan ve mübalağa arıyan gazetecilerden değildir. Gazetesine memleketimizi olduğu gibi tanıtmaya daima kıymet vermiştir. (Taymis) te vakit çıkan yazılardan anlıyoruz ki bu gazetenin Türkiye hakkındaki dosyaları dürüst malumatla doludur.

Taymis : (Türk siyaseti) başlıklı yazısında şöyle diyor :

"Altı hafta kadar önce Cümhur Başkanı Kemal Atatürk, Başvekil General İsmet İnönü'nün istifa etmeye karar verdiği hakkında bir tebliğ neşretti. İnönü 1925 Martından beri on iki sene fasılasızca Başvekillikte bulunmuş ondan evvel de on üç ay bu mevki işgal etmişti.

Generalin istifasına resmen sürmenaj sebep gösterildi. Fakat arada görüş farkları bulunduğu ve kabul edildiğine ihtimal verenler oldu. Şu kadar ki çok dikkate layık iki şahsiyetin birbirlerine karşı besledikleri saygının bu yüzden katıyen azalmadığı muhakkatı.

İkisi arasındaki arkadaşlık eskidir. 1917 senesinde Mustafa Kemal Paşa, Türk – Rus hududu üzerindeki bir kısım kuvvetlerin kumandasına geçmişti. Miralay İsmet Bey kendisine ideal bir erkanı harp reisi oldu. O zamandan beri iki insan, talihin iyi ve kötü günlerinde beraberce çalıştılar.

Türk kuvvetleri Yunanlılara karşı son zaferini kazandıkları zaman İsmet Paşa Garp cephesinin başında idi. Mudanya mütarekesini o imzaladı ve Lozan sulhünün müzakerelerini idare etti. İsmet İnönü'nün kabinenin başında bulunduğu devre, Türkiye'nin ikna kudretiyle veya çekiç darbeleriyle modern bir devlet haline konulduğu devir diye tarihte anılacaktır.

İsmet İnönübu oniki sene içinde ideal bir erkanıharp reisi mevkiinde kaldı. Daima sükunet, bağlılık, gayretle; mıknatıslı, kudretli, uzağı görür Başkumandına hizmet etti. Türk Bonapartı'na modern bir Berthier oldu. Kendi memleketine ve Avrupa'ya hizmeti büyüktür. İnönü'nün işbaşından ayrılmasının, harici meseleler hakkındaki ihtilaflar yüzünden ileri geldiğini zannedenler oldu. Türk-Rus münasebetlerindeki samimiyetin son zamanlarda azalması, Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne yeniden seçilmemesi ve Nyon anlaşması mucibince Türkiye'nin külfetli birtakım bahri taahhütlere girmesi sebep gösterildi.

1925 senesindenberi Hariciye Vekaleti'ni muhafaza eden Doktor Aras'ın yine aynı vekalette kalması, kabine değişikliği hakkındaki bu izahı şüpheli göstermektedir. Celal Bayar'ın Başvekil diye seçilmesi daha ziyade şu fikri veriyor ki, değişikliğin asıl sebebi, Atatürk'ün hala eski usullerle işleyen Türk idare makinesini tadil etmek ve yenilemek istemesidir.

“Dün ittifakla itimat reyi alan Celal Bayar, askerlik ve kırtasiye mesleğinden yetişmeyen ilk Türk başvekilidir. Türkiye'nin başlıca bankası olan İş Bankası'nın başı sıfatı ile büyük bir kabiliyet göstermiştir. İktisat Vekili sıfatı ile yaptığı işler de teşkilat hususundaki kudretine delalet eder.

“Yeni Türk nesli, politikadan ziyade iktisat ve maliye işlerine alaka göstermekte ve idare çarklarının yavaş işleyişini tenkit etmektedir.

“Türk idare sistemi öyle günlerde kurulmuştu ki, memurlar ya hiç maaş alamazlardı, yahut istihkaklarından çok az alırlardı. Hareketlerinin hesabını vermemek için mesuliyeti birçok memurlara dağıtacak bir sistem kurmak ihtiyacını duymuşlardı. Bu mesuliyet o kadar taksime uğruyordu ki hakikat- te tamamiyle dağılıyordu. Bir taraftan da nezaretlerle daireler arasında kucak kucak kağıtlar gelip gidiyordu.

“Cumhurbaşkanı'nın açık ve kati direktifi şudur ki, yeni Başvekil şimdiki sistemi rasyonel bir hale getirecek ve idarenin gidişini daha süratli ve verimli bir seviyeye çıkaracaktır. Atatürk, aynı zamanda, Türk vatandaşının emniyetiniarttırmak gayesile kanunlarda tadiller yapılmasını istemiştir.

“İktisadi sahada devlet, Türkiye'nin başlıca sanayiine ve yolların, limanların ve bihassa demiryollarının inkişafına ait projelere hakim kalacaktır, fakat fazla mahsullere piyasa bulmak hususunda ve diğer hususlarda ferdi teşebbüse daha geniş bir saha verilmesi mümkündür. Şu şartla ki, ferdi teşebbüs, amme menfaatine karşı olan mesuli-yetini duysun ve İkinci Abdülhamit devrinde devletten imtiyaz alan ecnebi müesseselerinin gösterdiği kötü örnekleri taklit etmesin.

“Başvekilin değişmesinin Türk harici siyasetinin ana hatlarında değişiklik uyandırması ihtimali azdır. Atatürk’ün bu defaki açılış nutkunda (1.11.1937), Türk-Rus dostluğu ilk defa olarak meskut geçilmiştir. Atatürk’ün, Rusya ile olan münasebetlerde hükümet tarafından kafî derecede kuvvetle hareket edilmediğine kani bulunması ihtimali akla gelemez. Fakat şurasına şüphe yoktur ki Türkiye’in Ruslarla olan münasebetlerinde eski samimiyet yoktur.

Geçen nisanda Karahan Moskova’ya çağrıldıktan sonra Ankara ile Moskova arasındaki münasebetlerde göze görünür bir iyiliğe tesadüf edilmemiştir. Türkiye’nin Balkan ve Sadabat misaklarına iştirak etmesi ve bunlara müzaheret göstermesi, Türkiye ile İngiltere arasındaki cidden samimi münasebetlerin yeniden kurulması ve Türk gazetelerinin Yugoslav-İtalyan anlaşmasını hoş görmeleri gibi inkişaflar Sovyet gazetelerinin hücumuna uğramıştır. Halbuki bu gazeteler resmi müsaade olmadan harici siyaset hakkında hiçbirşey neşredemezler.

“Bu tenkitler Türkiye’de can sıkıcı bir tesir bırakmıştır. Türk milleti, milli mücadele günlerinde Rusya’nın gösterdiği yardım hakkında şükran duygularını katiyen unutmamakla beraber, harici dostların seçilmesi ve harici siyasete verilecek istikamet hakkında tavsiyelerde bulunmak hususundaki her türlü Sovyet iddialarına kızmaktadır. Bununla beraber Türkiye ile Rusya arasındaki son anlaşmazlık hakkında mübalağalı düşüncelere kapılmak da akılsızlık olur. Cenubi Rusya, Kafkasya ve Anadolu’nun bir haritası gözden geçirilince şu neticeye varılır ki birbirine karşı hiç olmazsa dürüst münasebetler beslemenin her iki memleket için çok büyük ehemmiyeti vardır.

“Türk Cumhuriyeti’nin ricali askeri ananeler içinde yetişmekle beraber bu Cumhuriyetin harici siyaseti daima akıl, tedbir ve anlaşma istikametinde olmuştur.

“Atatürk, son nutkunda (1.11.1937), Türkiye’nin Milletler Cemiyeti’ne karşı olan devamlı bağlılığından bahsetmiştir. Meşhur bir askeri reisin ağzından çıkması itibarıyla bu duygunun büyük bir kıymeti vardır. Atatürk’ün etraflı surette bahis mevzuu ettiği Balkan ve Asya paktları, Briyan – Kellog misakı mucibince kurulmuş bölge paktlarına dikkatedeğer birer misaldir. Her iki paktın hedefi, büyük devletler arasındaki rekabetlere karışmakta hiçbir menfaatleri olmıyan komşu grupları arasında dostluk münasebetlerini devam ettirmektir.

“Asya paktının bir hedefi de, Kürt meselesinin, herbiri Kürt tebaaya sahip olan ve herbiri vakit vakit bu haşarı dağılıkların çıkardığı gürültülerle karşılkaşan Türkiye, İran ve Irak arasında bir ihtilaf mevzuu halina gelmesinin önüne geçmektir.

“İskenderun’un istikbali hakkında Türkiye ile Fransa arasında mevcut ihtilafın Milletler Cemiyeti tarafından halledilmesi Türkiye Cumhuriyeti’nin cenup hudutlarında gürültü çıkması ihtimallerinin önüne geçmiştir.

“Şamdaki müstakbel Suriye Hükümeti’nin, Suriye’nin mandateri ve müstakbel müttefikleri tarafından yapılan anlaşmaya karşı durmak gibi bir akılsızlık göstereceğine ihtimal verilemez.

“Şarki Akdeniz’in umumi sulhüne gelince; Türkiye’nin takip ettiği siyaset, İngiltere siyasetine çok sıkı bir surette benzer. Boğazlar Konferansı’nda İngiliz ve Türk görüşleri arasında teferruat bakımından bazı farklar bulunmakla beraber her iki memleket bu konferanstan mükemmel iki dost halinde ayrılmışlardır. Türkiye bazı mali fedakarlıkları da göze almak suretiyle Nyon anlaşmasına iştirak etmiştir. Sulhün ve Şarkta arazi statükosunun muhafazası için İngiltere ile işbirliği yapmaya devam etmesi çok muhtemeldir.

“Bugün Türkiye’de işbaşında bulunan adamların başlıca arzuları sulhtür. Bu adamlar kendi memleketlerini adeta yeniden keşfetmişlerdir. Cetleri, Adenle Karakov ve Tebrizle Viyana arasında islam ittihadı maceralarına kapılarak memleketi ihmaller içinde bırakmışlardı. Türkiye’nin başında bulunanlar memleketlerinde nizam kurmak ve inkişaf temin etmek vazifesini hiç acele etmeden, fakat durmadan, dinlenmeden yürütmektedirler. Hiçbir İngiliz devlet adamı yoktur ki, bu barışlı gidişte kendilerinin muvaffakiyetini dilemesin.”

4. Atatürk ve milli kurtuluş

27 Sontęşrin 1937 tarihli ‘‘Ulus’’ Ankara’dan:

Geçenlerde Alman müverrihi Melzig’in ‘‘Atatürk’’ ünvanlı büyük bir eser neşrettiğini haber vermiş ve küçük bazı istinsahlar yapmıştık. Kitabın, Atatürk ve eseri hakkında umumi görüşünü ifade eden tam bir parçasını bütün karilerimize sunuyoruz:

Atatürk, Türk milletine kendi milli tarihini öğretmeye başlamakla, esasen malum olan bir tarihi yeni bir ziya altında göstermeye teşebbüs etmemiştir. O, Türk tarihinin meçhul kalmış ve Osmanlı hakimiyeti devrinde tetkikine hiç heves edilmemiş olan, islamiyetten önceki fasıllarını açmıştır. Osmanlı İmparatorluğunda milletin tarihi, hanedanın tarihi ile başlardı. Bundan maksat, halka Türk kudretinin kaynağı ve dayancı Osmanlılık ve islamlık olduğunu öğretmek ve milleti daima hanedana bağlı bulundurmaktı. Esas Türk tarihi Osmanlı ders kitaplarında hiç yer bulmamıştı. Mustafa Kemal Türk tarihinin meçhul fasıllarını, bugünkü politika savaşı için tarihi haklar bulmak maksadıyla açmış değildir. O, halkı yalnız, milli şuuruna çağırmıştır. Millet evvelce tam bir vuzuhla böyle bir şuura sahip değildi. Kendisi bizzat Asya tarihinin yeni bir faslını yazdırmış ve emperyalist Avrupa’nın cihan tarih telakkisini reddetmiştir. Türk milletlerinin islamiyetten önceki tarihi aynı zamanda Asya tarihinin de bir kılavuzudur. Atatürk Türk tarihi tetkikleri ile Türk milletine yeni ve modern ilim usullerine dayanan bir tarihin, milli kuvvetin yalnız genişliğini değil, aynı zamanda hudutlarını da gösterdiğini öğretmiştir. Avrupa, siyasi düşüncelere tesir yapan başka bir tarih telakkisine dayanarak, bütün Asya’yı kendisine bağlamaya çalışmışsa bunun sebebi Asya üzerinde hakim olabilmek için cihan tarihinin akışı arasında kendisine manevi bir hak çıkarmak istemesidir. Türk İstiklal mücadelesi ile bu hakimiyet Ön Asya’da bozulmuştur; fakat bu, Avrupa milletlerinin artık kendi tarih telakkilerine bağlı kalmaktan vazgeçecekleri manasını ifade etmezdi. Atatürk Avrupanınki ile tezat halinde olan ve fakat hakikate tetabuk eden Türk tarih tezini ileri sürmek için Avrupa ilminin riyazi bir katiyeti haiz olan metodlarından istifade etmiştir.

Muvaffakiyetlerinin yüksek ve parlak derecesinde bile yanılmayarak mücadelesinin ilk ve tek hedefini unutmaması ve İstiklal mücadelesine milli hudutları aşan bir genişlik vermemesi yalnız bir basiret ve hesaplı hareket eseri midir? Kendi milletini kurtardıktan sonra cihan kamuoyu üzerinde yalnız, manevi bir tesir ve nüfus yaratmayı kafi görmesi, yüksek bir temyiz kudretini haiz olan bu devlet adamının arzu ve ihtiyarı ile yaptığı bir harekettir. Türkiye Cumhuriyetinin milli hudutlarını muhafaza etmekten ve bu hudutlar dahilinde kendi milli varlığını kuvvetlendirmek ve yükseltmekten başka politik bir emeli yoktur. Atatürk, tarihten hakiki dersler almış olan nadir büyüklerden biridir.

Bütün gayret ve mücadelesi yalnız kendi milleti içindir. Fakat o, bir milletin ancak milletler ailesinin yüksek fikri ve manevi birliği içinde ve gizli emeller beslediğini inkara mecbur olmaksızın mevki alabilmesi ile yükselebileceğini de bilir.

Avrupa matbuatı, yıllarca Türkiye'ye türlü türlü şüpheli emeller isnat ettiler ve daima yalanları sabit oldu. Kemal Atatürk ve onun Ankara'daki arkadaşları, Avrupa'daki kombinezonları daima tebessümle karşılamaktadırlar. Bu kombinezonlar ancak Avrupa'nın ördüğü ağlar içine bizzat kendisinin düşeceğini göstermektedir. Yeni Türkiye Atatürk'le yalnız islam telakki ve görüşlerini değil, aynı zamanda Avrupa'nın siyasi düşünme tarzını da aşmıştır. Türkiye bir dürüstlük, samimiyet ve realite politikası gütmekte ve bu sebeple reaksiyonlara ve muvaffakiyetsizliklere düşmemektedir. Türkiye Cumhuriyeti, cihanın gürültülü politika tezahürleri içinde sakin bir kutup ve sığınak olmuştur. Bu politikanın kendinden evvelkine benzer tarafı olmadığı gibi taklidi de yoktur; Atatürk, Türk milletine benliğini ve kudretinin hudutlarını tanıttı. Elde edilen şey büyük manevi bir zafer, Kemalizm fikrinin zaferidir ki, bundan Avrupa pek az bahsetmektedir. Halbuki yeni harpler, istilalar olsaydı bundan cihan matbuatında hararetle bahis mevzuu olurdu.

Türkiye, Yunanlılardan tamirat bedeli istemekten vazgeçti. Aksi takdirde bu tamirat bedeli Yunanistan'ı iktisaden harap ederdi. Türkiye, evvelce Osmanlı İmparatorluğu aleyhinde ayaklanmış olan bütün Balkan milletlerini hakiki kardeşlik ve dostluk bağları ile birleştirdi.

Olgun başların güttükleri politikadır ki, Türkiye'nin Garpte ve Şarktaki komşuları ile münasebetlerini yeni bir esas üzerine kurmuştur. Amerika sefiri Charl H. Sherril 1932'de, yani Yunanlıların Anadolu'da mağlup edildiklerinden on sene sonra, Anadolu harp yerlerini ziyaret arzusunu gösterdiği zaman, Kemal Atatürk ona, Türkiye'nin Yunanistan'la münasebetlerinin samimi bir dostluk karakteri almış olduğundan sefirin bu ziyaretinin geçmiş zafer hatıralarını uyandırmasını söylemişti.

Charl H. Sherril, Atatürk'ün dış politikası hakkında şunları yazmaktadır: "Garp devlet adamları harbin daima Balkanlarda başladığını söylerler. Vakıa Türkiye'nin birçok defalar Bulgaristan ve Yunanistan'la harbe girişmiş olduğu doğrudur. Ve Türkiye'nin tam istiklalini kazandığı son harp dahi Yunanistan'a karşı idi. Bu harp güç ve acı olmuştur. Buna seyirci kalan dünya bu harbin uzun müddet her iki millet üzerinde acı hisler ve izler bırakacağını zannediyordu. Fakat Atatürk başka bir fikirde idi: "harbin sebeplerini bertaraf ediniz. Harbin yaraları kapanacaktır!" Ve Atatürk bunda haklı idi. Türkiye'nin garpteki iki komşusu ile, Bulgaristan ve Yunanistanla, münasebetleri hiçbir vakit bugünkünden iyi olmamıştır.

Irak'ın şarkında iki devlet vardır ki, garbin zan ve tahmin ettiğinden fazla modernleşmiştir: İran ve Afganistan. Bunların orta elçi değil, büyük elçi bulundurdıkları tek hükümet merkezi Ankara'dır.

.... Kemal Atatürk Alman karargahı umumisine yaptığı ziyarettenberi memleketten dışarıya ayağını basmamıştır. Fakat garptan ve şarktan krallar onun ziyaretine gelmişlerdir: Irak Kralı faysal, İran Şehinşahi, İngiliz Kralı Sekizinci Edvard.

İyi niyet politikası, dünyada büyük bir akis husule getirdi ve 936'da Türkiye'nin Büyük Britanya'ya yaklaşması, İran, Afganistan ve Irak'la iki taraflı bir çok muahedelerden sonra 937 Temmuzunda Sadabad paktının imzalanmasını neticelendirdi. Ön Asya'da Türkiye ile İran, Afganistan ve Irak arasında Rıza şahın Tarhan civarında Sadabadtaki yazlık köşkünde imzalanan bu büyük yardım, saldırmazlık ve müşavere paktının akdi, Türk diplomasisinin mütemadi gayretleriyle bu dört memleket arasındaki bütün küçük anlaşmazlıkların ortadan kaldırılması sayesinde olmuştur. Sadabad paktı, olgun başların güttüğü politikanın eseridir. Atatürk'ün teşebbüsü olmasaydı bu pakt hiçbir vakit vücut bulamazdı. Ve bu Sadabad paktı yeni tarihin milletleri birbirleriyle boğuşurmaya değil, bilakis aralarında dostluk ve sulh tesisine yarayacak olan mahdut eserlerinden biri olacaktır. Türkiye bugün Asya kapılarında Avrupa medeniyetini müdafaa etmektedir. Fakat aynı zamanda Türkiye Asya'yı da Avrupa'nın bütün emperyalist ihtiraslarına karşı korumaktadır. Böylece Sadabad paktı Ön Asya'nın tam bir politik kurtuluşunu gösteriyor. Birleştirmek ve bağlamakla ifade olunan ve Atatürk'ün politikasının ruh ve ilhamını teşkil eden eski Türk ananesi bu pakt ile yeni bir zaferini kutlamaktadır. Bu pakt bazı büyük devletlere bütün gizli planlarını siyasi bürolardan arşivlere yollanmayı tavsiye etmektedir. Şark, tarihin Kemal Atatürk tarafından yazılmış olan yeni bir sayfasını açmıştır.

Avrupa tarih kitapları vakti ile (barbar) Türklerin Altay dağlarının yüksek ovalarından şarkta, garba nasıl akın ederek milletleri ve kültürleri tahrip eylediklerini hikaye eder. İncilde ve Ortaçağ literatüründe Türkler, (Gog ve Magog) diye fevkalade ve korkunç hayaletler olarak tasvir edilmiştir. Onlar uyuşturucu medeniyetin buzları içinde bir ateştiler. Ve Türk korkusu hala bugün bile dünyanın yarısının uzuvlarında yaşamaktadır. İmdi, modern ilim, milattan evvel tarihin binlerce yıllık perdesini açarak batöiş milletlerin kaybolmuş izlerini keşfetmektedir. Bu arada birdenbire Türk ırkını da tarihin aydınlıkları içinde görüyoruz ve onun Şark ile Garp arasında nasıl bir köprü kurmuş ve nasıl devletler ve kültürler yaratmış olduğunu anlıyoruz.

Avrupa'nın birçok alimleri bunu reddediyorlar. Fakat Atatürk'ün hayatı ve Türk milletinin tekrar uyanış ve kalkınış, Türk milletinin ruhunun ilk evini henüz yirminci asırda kurmuş olmadığı kanaatini gösteriyor.

Kemal Atatürk ile yüzlerce asrın derinliğinden kahraman bir ruh aydınlığa yükseliyor ve bu ruh, dünyanın, esarete düşmüş kısımlarındaki milletlere hürriyet ve kurtuluş yolunu gösteriyor. Onun hüviyeti, Nil sahillerinden eski Çin denizlerine kadar uzanan bir efsane olmuştur. Bununla beraber o gene kendi milletinin ortasındadır. Olgun ve kemale ermiş zekası ile, münevver ve ebedi gençliğin yorulmak bilmez kudret ve ciyadetine mazhar olan o, kendi milleti ve beşeriyet alemi için beslediği muhabbetle bir dahinin neler yarattığına dair cihana fevkalade heyecanlı bir sahne seyrettirmektedir.

5. Yeni Ankara Atatürk'ün yurdu.

“The Times” gazetesi Londra’dan naklen 10 Mart 1938 tarihli “Ulus” Ankara’dan:

İkinci Beş Yıllık Plan'ın tatbikatı için Türk bankerlerinden bir heyet, İngiltere'ye bir ziyaret yapmış bulunmaktadır. Bu vesile ile Taymis gazetesi, 1923 senesinden beri Türkiye'de yapılmış olan demiryolu ve endüstri inkişaflarını gözden geçirmek fırsatını elde etmiştir.

Aşağıdaki yazı, yeni Türkiye'yi son zamanlarda ziyaret etmiş bir muharrir tarafından yazılmıştır:

Ankara'dan görünen bir şeyin, Türk tarihiyle alakası vardır. Fakat yeni şehir modern Türkiye'yi inşa etmekte olan Mustafa Kemal Atatürk'ün adına bağlıdır.

Mustafa Kemal, son zaferini kazandığı zaman “Gazi” ünvanını almış; on üç sene sonra bütün Türkleri birer soyadı almaya davet ettiği vakit ise “Atatürk” adını takmıştır. Bu isim, Atatürk'ün Türk milletine karşı olan bağlılığın derecesini tasvir eder.

Atatürk'ün kuvvetli bir Türk Cumhuriyeti kurmak yolunda attığı adımların radikal ve en cüretlisi hükümet merkezini İstanbul'dan kaldırıp Ankara'da bir başşehir yaratması abidesine “Türk, öğün, çalış, güvem” şeklinde ifade edilen kendi kuvvetli sözlerini kazandıran bir kimse için bu kuruculuk vazifesi mümkün görülür. Fakat Atatürk'ün Ankara'da karşılaştığı bir vazife, herhalde başlangıçta herhangi bir insanın cesaretini kırarak kadar geniş ve şümüllü idi.

Başşehrin değiştirilmesinde siyasi ve hissi amilleri bir tarafa bırakacak olursak işin pratik tarafı kalır. Ankara'da, 1918 senesinde çıplak bir dağın sarp yamaçlarına konmuş büyücek bir köy halinde idi. Bu köyün çevresinde hiç bir nebat hayat eseri göstermediği için, aşağı yukarı, bir çölü andıran ve malarya yaan bataklıklarla çevrilmişti. Hiç su yoktu ve hiç şüphesiz, deniz sathından 3000 kadem yüksekliğinde bir yayla üzerinde bulunan modern Ankara için en önce düşünülecek mesele su idi.

Pek iptidai hayat şartları içinde yaşayan 20 000 kişi, yeni Ankara nüfusunun özünü teşkil etmiştir. Bugün 20 sene sonra, Ankara'nın nüfusu, aşağı yukarı 135.000 kişiye çıkmıştır. 75 000 000 Fransız Frangına mal olan büyük bir baraj, şehre filitrelenmiş su getirmekte ve birçok kanallar vasıtası ile civardaki toprakları sulamaktadır. Kenarları ağaçlandırılmış, geniş asfalt bulvarlar, modern bir yol sistemine tamamiyle uygun olarak vücade getirilmiştir.

Bankalar, apartmanlar, evler, hususi ikametgahlar, sinemalar, mağazalar yolların kenarına dizilmiştir. İki tiyatrodan büyüğü 1000 seyirci alır.

Herhangi bir başşehirde görülmesi lazım gelen bir belediye imar planı vücuda getirilmiş ve bunda devlet mahallesiyle elçilik binalarının yeri tayin edilmiştir. Bu suretle planlı şehir; Atatürk'ün kendi yarattığı esere bakan köşküne doğru uzanmıştır.

Bütün bu planlı inşaat bir sihir vasıtası ile başarılmış gibidir. İstanbul'dan 350 mil yolu katedip ovalar, üzerleri karla örtülü vadiler, kerpiçten yapılmış köyler, yoksul çiftlikler arasından geçtikten sonra Ankara'nın zarif istasyon binasına ayak basan ve onun kapısından da çıkınca şık Amerikan limusinlerine, yani Ankara taksi otomobillerine, rastlayan yabancı bir yolcunun büyük bir tezdad karşısında kalmasına imkan yoktur. İstasyondan, Ankara'nın her tarafına olduğu gibi elektrik lambaları ile gayet iyi aydınlanmış kısaca bir yoldan geçilince, eski sarp Ankara'nın eteğinde bulunan merkeze varılır Ankara esaslı modern servislerin hiç birinden mahrum değildir.

Başlıca otellerde Avrupalıların dilinden anlarlar. Ve hiç olmazsa bir tanesi hususi banyoları, Amerikan barı, içinde bir Viyana orkestrası çalan geniş salonları ile lüks bir oteldir. Kılı kırk yaran bir misafir bile burada her hangi bir güçlüğü uğramayacağından emin olabilir. Lokantalar iyidir. Bunlardan bir tanesi en mükemmel yemekler ve müzik için o kadar insafli bir para almaktadır ki, hükümetin bu sebeple kendisine yardım ettiği söylenmektedir. Son moda lokantalar, geceleri, en son müşteri kalkıp gidinceye kadar açık kalır. Bundan başka eğlenmek isteyenler için gece kulüpleri de vardır.

Her tarafta inşa faaliyeti göze çarpmaktadır. Yalnız kışın soğuk pek fazla bastırınca ekserisi beton olan bu binaların inşaatı duruyor. Bilhassa büyük binalarda fazlaca lazım olan demirle çelik, dışarıdan ithal edildiği için pahalıya mal oluyorsa da ondan başka bütün malzemeyi Türkler, kendileri yapmaktadırlar. Ankara bir takım zengin taş ocaklarına maliktir. Herhalde Oğüst mabedinin büyük sütunlarını yapmak için lazım olan taşlar da mahalli ocaklardan çıkarılmıştır. Mermer pek boldur. Marmarada bulunan bir ada, adeta, kesif bir mermer kitlesi halindedir. Cam, tuğla, kiremit hep Türkiye içinde, asri metodlarla yapılmaktadır. İnşaatta kullanılan kerestenin çoğu yerlidir. Eski evler kerpiçten, tahtadan, horasandan yapılmıştır. Yenileri ise kuvvetlendirilmiş betondan ve soluk renkli içleri raç dolu tuğlarla vücade getirilmiştir.

Bina cephelerinde beyaz renkli mermerler fazlaca kullanılmaktadır. İnşası yeni biten Fransız sefarethanenin cephesi tamamıyla kaplanmıştır.

Bir mimar için yeni Ankara, ziyadesiyle enteresandır. Şehir, Berlinli Profesör Yansen tarafından hazırlanan bir plana göre yapılıyor. Mihveri, devlet

mahallesiyle ve sefarethaneler önünden geçerek tepeye doğru giden şehrin planı çok güzel yapılmış olmakla beraber, tatbikatında bir takım kusurlar olmuştur. Mesela, evlerde ve apartmanlarda köşe çizgilerine fazla dikkat edilmemiştir. Bazı binalar yerinde değildir. Bundan dolayı ortaya çıkan müşkülât pek büyük bir maharet sarfıyla kısmen bertaraf edilebilir. Yalnız bir Ankara şehrinde planın bu şekilde noksan tatbiki, insana bunun ehemmiyetinin layığıyla takdir edilmemiş olması hissini vermektedir.

Yansen'in planında hava limanı, parklar, büyük bir stadyum, başlıca yollar ve bulvarlar da vardır ki bunlardan stadyum tamamlanmıştır.

Tatbikattaki bu kusurlar, plandaki anahtarların tamamıyla kavranmamış ve binalarındaki muhtelif irtifalarla bir şehrin dramatik bir tesir yapması imkanı bulunduğunun bilinmemiş olmasından ileri gelmiş olabilir. Atatürk'ün köşkü ile parlamento binasının planları Avusturyalı mimar Holzmayster tarafından yapılmıştır. Fransa, şehirde Laprad tarafından yapılan sefaret binası ile temsil edilmektedir. İngiltere sefarethanesi ise yüksek bir mevkide, sade ve temiz bir binadır.

Çankaya

Atatürk'ün Çankaya'daki ikametgahı, yüksek ve Ankara'yı tamamıyla gören bir yerde cazip bir binadır. Bu ev, dışından pek mütevazî görünür. Çizgileri serttir ve cephesi arasında garnitür olarak hafif gri taşlar kullanılmış soluk pembe renktedir.

Fakat bu tevazu, zarif ve mütemayizdir. Genişlik ve açıklık bu binaya ayrı bir hususiyet vermektedir. İçerisi, tamamıyla, Türk Cumhuriyeti Reisi'nin evi olmak vasıflarını gösterir; sadedir ve lüzumsuz süslerle süslenmemiş, böylece bir kral sarayına – esasen bu arzu edilmemiştir – benzetilmemiştir. Fakat burasını, herhangi zengin bir vatandaşın oturduğu evden ayıran, temyiz eden bir hususiyet vardır. Buna, bir ikametgah, bir sefarethane ve bir idare merkezinin mezcedilmiş şekli demek muvafık olur.

Onların pencerelerinin önünde geniş bir terasa vardır ki buradan Ankara'nın her tarafı görünür. Ortada güzel, açık bir avlu ve içinde beyaz mermerden yapılmış sakin bir havuz vardır. Burada tasannudan, gösterişten kaçınılmış, fakat zerafete büyük bir ehemmiyet verilmiştir. Evin içi, birkaç hediye müstesna, tamamıyla modern eşya ile döşenmiştir.

İnsan, Anadolu tepelerinden birisinin üzerinde kurulmuş olan bu binayı, bir yirminci asır şefine çok layık bir mesken buluyor. Burası, bugünkü meharet ve

teknik'in temin edilebildiği bütün vasıtalarla çizilmiş, yapılmış ve teiz edilmiştir.

Buradan eski Ankara da, yeni Ankara da görünür. Bir tarafta dar, dolambaçlı sokaklı, kubbeli camileri, mütevazi evleriyle eski Ankara, te tarafta modern plana göre tanzim edilmiş yeni Ankara. Ve bu iki manzara arasında yapılacak bir mukayese yeni ile eski arasındaki farkı izaha kafi gelir.

Haftada birkaç gün şehirde pazarlar kurulur. Burada görülecek manzaralar vardır. Ankara mağazaları, umumiyetle tek katlıdır. Bunlar, daha sonra, uzun ve yüksek binalara yerlerini bırakmak üzere, muvakkaten kurulmuşlardır.

Ankara'yı beş mil kadar çevreleyen bir saha içinde, gezinti yerleri, havuzlar, çiftlikler, gazinolar vardır. Isı derecesi 60 derece arasında değiştiği için sıcak havalarda halk buralara gidip hava alır ve dinlenir.

Bunlar arasında Orman iftliđi de vardır. Atatürk, burasını, böyle bir şeyin de mümkün olduğunu göstermek için, vücude getirmiş ve millete armağan etmiştir.

Türkiye'de kendi seçtiği mebuslar vasıtasıyla millet, hakimdir.

Fakat bütün Türkiye'de ve Ankara'da, resmi her yerde asılı bulunan, milletin göz bebeği ve iftihar vesilesi Atatürk'ün sürükleyici ve yryc kuvvetini, önderliğini his etmemek imkanı yoktur.

Ajans Ekonomik ve Finansiyer'e Açıklamalar: 11 Mart 1938

6. Kemalizmin ekonomik doktrini”

İlk olarak, zihnimi en ziyade kurcalayan şu suali sordum:

A - Kemalizmin ekonomik doktrinini bana anlatır mısınız?

Türkiye’de vekarı ve soğukkanlılığı bir darbimesel teşkil eden ve ismi muvaffakiyetin bir müteradifi telakki olunan adam (Celal Bayar), sualime tereddütsüz cevap verdi:

Kemalizmin ekonomik doktrinini, Cumhuriyet Halk Partisinin programında tarif edilmiş olarak bulacaksınız.

Kemalist rejim, şahsi mülkiyet ve şahsi çalışma prensiplerine hürmet esasına dayanmakla beraber, şahsi menfaatin milli menfaate takaddüm etmesine müsamaha etmez. “Ferd ben” ile “sosyal ben”in karşılaştığı her ihtilafta, Türkiye’de, her zaman, “sosyal ben” galip gelir. Biz, her şeyden evvel realistiz: Bizi, nazariyelerden ve akidelerden ziyade realiteler ve başarılar alakadar eder.

Liderimiz, Reiscumhur Atatürk, bu prensibi parlamentonun açılış celsesinde söylediği son nutkunda bir kere daha sağlamlamıştır. Liderin bu sözlerini, size, harfî harfine tekrar etmekten daha iyi bir cevap veremem:

“Biz ilhamlarımızı gökten ve galipten değil, doğrudan doğruya hayattan almış bulunuyoruz. Bizim yolumuzu çizen, içinde yaşadığımız yurt, bağrından çıktığımız Türk milleti ve bir de milletler tarihinin bin bir facia ve ıstırap kaydeden yapraklarından çıkardığımız neticelerdir.”

Celal Bayar sözlerine şöyle devam etmiştir: Memleketin endüstrileşmesi işine de gene bu pratik düşünceler sevkiyle başladık ve devam ediyoruz. Biz bu meselenin mevcudiyetimizde, istiklalimizle sıkı bir surette alakadar olduğumuz fikrindeyiz. Ekonomik bakımdan kendi kendimize kiyafet edeceğimizi iddia etmiyoruz. Kendi kendimizi boş lafla oyalamak emelinde değiliz: “otarşist” değiliz. Fakat, ekonomik bakımdan istihsal veya imali lazım her şeyi yapmağa azmetmiş bulunuyoruz; zira Türk müstahsil, kendi istihsalinin kıymeti fazlaşması sayesinde, memleketin dahili hayati ihtiyaçlarını karşılayabilecek kabiliyettedir.

Başvekaleti resmen deruhte ettiğim zaman, parlamento huzurunda, realize edeceğimiz ikinci beş senelik planın umumi hatlarını da çizdim.

Gene bu münasebetle madencilik planımızı da anlattım. Bu planın şimdiden ilerlemiş olan tatbikatı neticeleri, Türkiye'nin ekonomik inkişafında, bize en mühim tediye vasıtalarından birini temin edeceğini gösteriyor ve gittikçe de daha fazla gösterecektir. Fakat bu görüşmenin hedefi, size politikamızı övmek değildir. Şimdiden elde edilmiş neticeleri bizatihi kafi derecede belığ olduğunu zannediyorum ve istikbaldeki neticelerin de bunların daha az belığ olmayacağına emin bulunuyorum. Israrla tebarüz ettirmek isteyeceğim nokta, faaliyetimizin muhariki olan zihniyetin, doktrinimizin, sadece realist bir düşünceden başka birşey olmadığıdır.

Bir devletin ekonomi makinesini, hususi teşebbüsü kırmayacak şekilde işletmek lazımdır.

Yapıcı ve yaratıcı olan Türk devleti, yapanlara yardım etmekte ve takdire layık ferdi mesaiyi tanzim ve yoluna sokmakta ve mahreç bulmaktadır. Şiddetle murakabe edilen ve gayelerinden biri dairelerinden bazılarını pratik uvziyetler haline getirmek olan ve masraflarını çoğaltması memnu bulunan umumi bir idare sayesinde varidat membalarını kıymetlendirmeye veya servetleri yaratmağa muktedir gelir kaynaklarının meydana çıkarıyoruz.

Bu prensibi tatbik mevkiine koyarak yalnız raporlar yazmağa alışmış bazı memurları, bu raporları bizzat tatbit etmeye de mecbur ettik.

Otarşinin hatalarından da birçok defa intizamsızlık ve israfın müteradifi olan ekonomik liberalizmi itrafına düşmeksizin kendimizi sakınmaya çalışıyoruz.

Politik planda da, dahilde nizam ve vekar ve hariçte işbirliği ve taahhütlere hürmet üzerine müesses demokratik bir görüş esaslarını tersine garet ediyoruz.

B - Yabancı sermayeye karşı Türk politikası

Çeyrek saat geçmek üzeredir. Görüşmeyi uzatmak arzuma rağmen, nezaket kaideleri muhatabımın kıymetli zamanını daha fazla işgal etmekten beni menetmektedir. Bununla beraber, veda etmeden evvel kendisine son bir sual daha sormak istedim: Yabancı sermayeye karşı Türk politikası. Başvekile dedim ki: Türkiye'de müesses bazı yabancı şirketlerin hükümet tarafından satın alınması, mali mehafilde Türk hükümetinin Türkiye'deki ecnbi sermaye ve müesseselerine muarız bulunduğu intibasını hasıl etmiştir.

Başvekil tebensümle cevap verdi:

- Ekonomik politikamızı size umumi hatları ile izah etmiş olduğumu zannediyorum. Telmih etmek istediğimizi sandığım şirketler imtiyazlı

şirketlerdi ve imtiyaz müddetlerinin bitmesine çok zaman kalmamıştı. Bunlar, memleketin ekonomik kalkınması yolunda yapılan gayretleri takip edebilmeleri için kendi teşkilat ve servislerinin tensik ve ikmal etmek icap ettiğini görüyorlardı. Halbuki, bu şirketlerden bazılarının tesisatı modern ihtiyaçlara artık tekabül edemeyecek derecede eski idi. Bazen, tadilatın yeni tesisattan daha pahalıya mal olduğunu bilirsiniz. Bu şartlar içinde mezkur şirketler bizzat kendi arzuları ile hükümet tarafından satın alınmayı tercih eylemişlerdir.

Arzu edilmez telakki ettiğimiz tek bir nevi sermaye vardır: Bunlar da serseri sermayelerle münhasıran politika ve spekülasyon gayeleri güden sermayelerdir. Fakat ciddi sermayeler ve şahıslar, kanunlarımıza ve ekonomik siyasetimize uymak şartı ile, Türkiye’de daima en derin anlayış zihniyetini ve en samimi dostluğu taşıyan bir kabul bulacaktır.

Artık ayrılmak zamanının geldiğini anladım. Bu mülakattan ve dünyanın bu köşesinde topladığım diğer bütün intibalardan edindiğim kanaat şudur ki: Türkleri, bu derece modern olan bu eski milleti, her an daha ziyade hesaba katmak lazımdır ve lazım gelecektir. Onların dostluğu veya düşmanlığı, ihmali ihtiyatsızlık olabilecek bir unsurdur.

(J. Hussar)

7. TÜRKİYE'YE KREDİ

20 Mayıs 1938 tarihli “Times” Londra’dan: İngiliz ihracat kredi garanti departmanı ile Şubat’tan beri Londra’da bulunmakta olan Türk bankerler heyeti arasındaki müzakereler muvaffakiyetli bir neticeye varmıştır. Türkiye’ye 16.000.000 İngiliz lirası miktarında bir kredi vermeyi temin eden bu anlaşma, önümüzdeki hafta başında imzalanacaktır. Türk başbakanının salı günü Cumhuriyet Halk Partisi grubundaki beyanatına göre bu anlaşma, Türkiye’nin ekonomik inkişaflarına İngiliz sermayesinin kredi tarikiyle iştirakini temin edecek ve Türkiye’nin İngiltere’den kredi ile askeri levazımını alması için bir kredi açacaktır. Türkiye’nin bilhassa kömür, krom ve bakır gibi ehemmiyetli maden kaynakları vardır ve geçen İlkanunda maden endüstrisinin inkişafı için üç yıllık bir plan tatbikine başlanmıştır. İngiliz kredisi – Avrupa kıtasındaki tatbikatına uygun olarak deniz, maden ve endüstri işlerinin idaresini bankacılıkla mezceden – Türk bankalarını, lazımgelen makinaları satın alarak, icabeden imalathane ve fabrikaları açarak, memleketin muvasala yollarını ve limanlarını inkişaf ettirerek bu ve başka milli servet kaynaklarını geliştirmeye kadir kılacaktır.

Müzakereye girişenlerin önüne çıkan başlıca müşkülât, İngiltere’nin Almanya ve Amerika’nın zıddına, Türk ürünlerinin tahdide tabi bir alıcısı olmasından ileri geliyordu. Bu sebeple döviz meselesinin halli kolay olmamıştır.

Mahalli masrafları karşılamak ve teçhizat satın almak için elde kafi miktarda Türk lirası mevcut olduğu halde Türk lirasının sterlinge çevrilmesi meselesi, almak ve vermek esası dahilinde, ancak uzun müzakerelerden sonra halledilebilmiş ve bu hal sureti umumi anlaşmanın bir kısmını teşkil etmiştir.

Bu müzakerelerin muvaffakiyetle neticelenmesi, Türkiye ile İngiltere arasındaki iyi münasebetleri kuvvetlendirecektir.

Diğer bakımlardan anlaşma umumi memnuniyeti mucib olmuştur. Hiç şüphesiz, Türkler de öteki milletler gibi silahlanmaktadırlar. Fakat onlar, tamamıyla tedafüi olan bu hazırlıklarının Anadolu’daki yurtlarının imar ve inkişafı gayesinden kendilerini uzaklaştırmasına müsaade etmemektedirler.

İngiliz hükümeti, Türkiye’nin 1922 senesinde yeniden doğuşundan beri Balkanlarda ve Yakın Şarkta sulhun ve istikrarın bir amili olmuş olan bu millete yardım etmekle çok iyi bir harekette bulunmuştur.

8. Türkiye Yalnız Bir Dost Değil, Atı İçin De Bir Müşteridir.

“*Evening Standard*”dan naklen 26 Mayıs 1938 tarihli “*Anadolu*” *İzmir*’den: “*Evening Standard*” gazetesinde “Elden kaçırılan bir mukavele” başlığı altında çıkan bir yazıda Türkiye hükümetinin dört milyon İngiliz liralık demiryolu malzemesi siparişini Krupp fabrikasına vermiş olduğu kaydedilerek bu münasebetle Kırım muharebesi zamanlarından başlamış olan İngiliz – Türk dostluğunun takviyesi lüzumu üzerinde duruluyor, bugün iki milletin menfaatlerini birleştiren amiller tebarüz ettiriliyor ve şöyle deniyor:

“Milletler arasında dostluk, ticaret vasıtasıyla perçinlenir. İngiltere’nin Türkiye ile ticaretini arttırması her bakımdan teşvike değer. Birçok senelerdenberi Almanya Türkiye’nin en mühim ecnebi müşterisi olmuştur. Hitlerin iktidar mevkiine gelmesi üzerine Dr. Schacht tarafından tesis edilen müteakabil kliring anlaşmaları mucibince Almanya’nın Türkiye dış ticaretindeki hisseleri evvelce yüzde 37 iken 1936’da yüzde 49’a çıkmıştır. Nazi hükümeti, ticari bağlarını kuvvetlendirmek sureti ile, Türkiye’de iktisadi nüfus sahasında arslan payını temin etmeyi ve endüstriyel faaliyeti tesis için de en büyük rolü oynamayı ümit etmiştir. Almanya, bu ümitlerinde kısmen hayal inkisarına uğramıştır. Türkiye, Almanya ile yapmış olduğu kliring anlaşmasının kendi zararına işlediğini ve kendi ihracatına mukabil aşağı kalitede ve fahiş fiyatlarla Alman mallarını kabul ıstırarında olduğunu anlamıştır. Türkiye bir sene kadar evvel Almanya ile ticaret anlaşmasını sona erdirmiştir. Bunun neticesi olarak 1937’de Almanya’nın Türk ticaretindeki hissesi yüzde 38’e düşmüş ve buna mukabil İngiltere’nin Türkiye ile ticareti 2.444.000 İngiliz lirasından 3.180.000 İngiliz lirasına çıkmıştır. Beynelmilel ticaretin milli varlıklarla geçinme politikasının tesiri altında günden güne daraldığına şahit olduğumuz bu devirlerde yukarıda gösterilen terakki rakamları çok büyük bir mana taşımaktadır. Türkiye ile İngiltere arasındaki kliring anlaşması mucibince İngiliz ihracatının, bilhassa mensucat, çelik ve makina ihracatının genişlemesi, yapmakta olduğumuz Türk malı mübayaatının arttırılmasına bağlıdır. Türkiye’den satın aldığımız mallar arasında başlıca yeri üzüm, fındık, tiftik ve halı işgal ediyor. Sigara kullanan İngilizlerin zevkinde harpten sonra hasıl olan bir değişiklik dolayısı ile İngiliz piyasalarında Türk tütününü ehemmiyetsiz bir miktara düşmüştür. Türkiye’den daha fazla alabileceğimiz mallar için de pek tabii olarak bir hudut vardır. Bu böyle olmakla beraber Londra’da açılacak kredilerin İngiliz malları mübayaasında kullanılması şartı ile Türkiye’ye sermaye yatırılması İngiliz mehafilinde kuvvetle terviç edilmektedir.

Şurası kayda değer ki, yukarıda bahsettiğimiz demiryolu mukavelesini alabilmek için Krupp Türkiye’ye sekiz senelik kredi açmıştır.

Türkiye, son zamanlarda İngiltere’den tayyare almıştır ve bundan sonra da almak talebinde bulunacaktır. Bundan başka Türkiye Hükümeti, demir ve çelik

fabrikası inşaatı gibi mühim bir işi İngiliz müessesesine havale etmiştir. Türkiye ndüstriyel faaliyetine diğer İngiliz firmalarının iştirakını mümkün kılacak istikrazları memnuniyetle karşılayacaktır. Türkiye'nin tabii maden membaları çok geniştir ve Türkiye hükümetinin bütçe vaziyeti ve kredisi muntazam bir terakki göstermektedir.

Türkiye İngiltere için sadece kıymetli bir dost değil, aynı zamanda ati için büyük bir müşteridir.”

*

9. Türk – İngiliz Kredi Anlaşması

28 Mayıs 1938 tarihli “Times” Londra’dan:

“Türkiye’nin İngiltere’ye vaki olacak 10 milyon sterling kıymetindeki siparişleri birçok maddelere şamil olacaktır.

Açılan bu kredilerin belli başlı gayelerinden biri de, Türkiye’nin madenlerini işletmek ve bunlardan istifade etmek olduğuna göre siparişlerin kısmı azamının makine ve demiryolu malzemesi teşkil edeceği zannolunmaktadır.

Sterling ve dövizinin mahdud bulunması ve binnetice fazla miktarda ihracat yapmaması dolayısıyla Türkiye’nin gayri müsaaid olan iktisadi vaziyetinin de bu suretle düzeleceği ümit olunmaktadır.

Son seneler zarfında Türk idaresinde büyük ve mühim ıslahat yapılmıştır. Export Credits Guarantee Department ihracat kredilerini garanti idaresinin hüsnü idaresi altında bu kredi işleri yalnız memleketimizin bazı endüstrilerini canlandırmakla kalmayacak, Türkiye’nin iktisadi vaziyetini de hayli ıslah edecektir.

İngiltere fabrikalarına yapılacak siparişlerin bedellerinin en kısa bir müddet zarfında ödenmesi de birkaç sene vadeli ve Export Credits Guarantee Department tarafından tekeffül edilmiş Türk hazine tahvilatı ile temin edilecektir.

Bu tahvilatın satışından elde edilecek mebalîğ Osmanlı bankasından açılacak olan hususi bir hesaba yatırılacak ve yalnız Türkiye’ye ihracatta bulunan İngiliz fabrikatörlerine tediyeatta bulunmak için kullanılacaktır.

Bu anlaşmalar yapılırken İngiliz endüstrisinin menfaati de göz önünde tutulmuş, Türkiye’ye gönderilecek malların İngiliz gemileri ile nakledilmesi ve bunların bu memlekette sigorta edilmeleri temin edilmiştir.

Türkiye’ye 16 milyon sterling kredi açılmasına dair vasıl olunan anlaşma dün imza edilmiştir. Bu anlaşma ayrı ayrı üç mukavekenameye istinad etmektedir: Bunlardan birincisi Türkiye tarafından sipariş edilecek 10 milyon sterling kıymetindeki makine, demiryolu malzemesi ve sair demirbaş eşya bedeli mukabilinde ihraç edilecek hazine tahvilatının Export Credits Guarantee Department tarafından tekeffül edilmesine, ikincisi kliring bakayasının azaltılmasına ve bundan böyle de teraküm etmesinin önüne geçilmesine dair elyevm cari İngiliz – Türk kliring anlaşmasının tarzı tatbikine ve üçüncüsü de Türk hükümetinin İngiltere’den satın alacağı askeri teçhizat için 6 milyon sterlinglik bir kredi açılmasına ait bulunmaktadır.

Beynelmillel ticaretin tekrar tahdid edileceği sezilen şu sıralarda, ihracatın artmasını temin edecek her fırsatı memnuniyetle karşılamak lazımdır. Buna coğrafi ve iktisadi vaziyeti itibarıyla Türkiye gibi bir memleketle daha sıkı münasebetle bulunmanın kıymeti ve faydaları da ilave edilirse, bu anlaşmaların ehemmiyeti daha ziyade takdir edilebilir. Bu anlaşmalar, daha serbest şanj esaslarına rücu etmek ve zengin madenlerini işletmek imkanlarını bahşedecektir.

Tediye Tarzı

Exports Credits Guarantee Department ile akdettiği mukavele mucibince, Türkiye hükümeti, 10.000.000 sterlingin kısmı azamını 1940 senesi nihayetine ve tamamını da 1941 senesi nihayetine kadar İngiltere’de sarfedecektir. Tediye hususunda tesbit edilen tarz 1936’da Sovyet Rusya’ya açılan kredinin tediye tarzına benzemektedir. Tediye vadeleri hulul ettikçe kredi idaresi, tediye edilecek miktara muadil kıymette Türk hazine tahvilatını garanti edecek ve yüzde 5.5 faizli olan bu tahvilat borsada satılacaktır. Satış hasılatı Osmanlı Bankasında açılacak hususi bir hesaba yatırılacak ve Türkiye’ye ihraç edilen malların bedeli olarak İngiliz fabrikatörlerine tediye edilecektir. Devet teminatını haiz bulunmaları itibarıyla tahvilat bittabi yüzde 5.5 faizden daha dün bir faizle piyasaya çıkarılacak ve aradaki fark da kredi idaresinin göze aldığı rizikonun primine ve kazancına karşılık teşkil edecektir. Nazariyatta ve iskonto piyasası bakımından, Türk hazine tahvilatı da, tıpkı Sovyet hazine tahvilatı esasına müstenid olmak üzere muhtelif tarihlerde itfa edilmek üzere ihraç olunacaklardır. Mamafih, Türkiye’nin kendisinin kıymeti itibarıyla, fiilen daha yüksek bir mevki işgal edeceklerdir. Ancak Sovyet tahvilatı 5 sene vadeli olduğu halde Türk hazine tahvilatı 10 sene vadeli olacaktır ki bu da bunları 2.5 faizli bir devlet istikrazı tahvilatı mahiyetine koymaktadır.

10. Türk – İngiliz mali anlaşması

28 Mayıs tarihli “Daily Herald” gazetesinden:

Türkiye’ye 16 000 000 Sterling kredi açılması hususunda tanzim edilen be bütün tafsilatı bir hafta evvel gene bu sütunlarda neşredilen mukavelenin imza edildiğinin resmen ilanı, İngiltere’nin, siyasi ve ekonomik ihtiyaçlarının tesiri altında planlı bir harici ticaret sistemi kurmak yolunda ne kadar ilerlemiş olduğunu göstermektedir.

City sermayedarlarının girşemedikleri, girişmeye cesaret edemedikleri muazzam işlere girişen Export Credits Guarantee Department gibi bir devlet müessesesi mevcut olmasaydı, İngiltere ile Türkiye arasındaki ticaret münasebatı büsbütün inkıtaa uğrayacaktı. Çünkü Türkiye bize bizden ithal ettiği mal kıymetinde mal ihraç edememekte ve İngiliz tüccarlarına 1.500.000 sterling borçlu bulunmakta idi.

Ağır sanayi eşyası:

Bu yeni anlaşma mucibince, Türkiye İngiltere’den ithal edeceği eşyayı, bedellerini tediye muktedir olacak bir miktara indirmeyi ve yukarıda zikredilen brocunu da 1945 senesi nihayetine kadar tamamıyla tasfiye etmeyi teahhüd etmektedir.

Diğer taraftan Export Credits Guarantee Department de 1941 senesi nihayetine kadar sarfedilmek ve 10 sene zarfında ödenmek üzere Türkiye’ye 10.000.000 liralık bir kredi açmaktadır. Bu para mukabilinde satın alınacak eşya İngiliz gemileriyle nakledilecek ve İngiliz firmalarınca sigorta edilecektir.

Türkiye hükümeti bu krediye mukabil 10 sene vadeli ve yüzde 5.5 faizli hazine tahvilatı ihraç edecek ve Export Credits Guarantee Department’i de bunların bedellerinin tediyesini tekeffül edecektir. Bu suretle tahvilatı City de iskonto ile satılabilecek ve İngiliz tüccarları sa sattıkları malların bedellerini derhal elebileceklerdir.

Harp gemileri için 6.000.000 sterling:

Türkiye’ye satılacak olan eşya başlıca maden makinaları, demiryolu malzemesi ve liman teçhizatından ibaret olacaktır. Bu sayede Türkiye, demir, kurşun, antimuvan ve altın madenlerini işletecek ve bunların bir kısmını borcunu tediye etmek üzere ihraç edecektir. Bunların satışını temin etmek üzere İngiliz – Türk Emtiası Limited Şirketi isminde yeni bir şirket tesis olunacaktır.

Kezalıık, Türkiye hesabına İngiltere’de inşa edilecek hafif destroyer ve hafif kruvazrler için de 1952 tarihinde ödenecek 6.000.000 sterlinlik bir kredi açılacaktır. Export Credits Guarantee Department harp malzemesi bedellerinin tediyesini garanti etmeye kanunen salahiyyetar bulunmadığı için bu babda devletin garantisini temin edecek bir kanun tanzim olunacaktır.

11. Türkiye'ye kredi

28 Mayıs 1938 tarihli *"The Financial Times"* gazetesinden:

Yakın Şarkla yapılan ticaretimizle alakadar olanlar İngiltere ile Türkiye arasında varılan yeni kredi anlaşmasının önemini takdir edeceklerdir. Bu anlaşma İngilizlerin Türkiye'de iş yapmak şanslarını bir hamlede müsavi şartlara indirmiş bulunmaktadır.

Bu ise, Türkiye hükümetinin ecnebi sermayesi yardımıyla oldukça vasi mikyasta yeni bir beş senelik iktisadi program tatbik etmek istediği bir sırada, bilhassa mühim bir şeydir. Nakliye ve sigorta işleri de dahil olmak üzere İngilizlerin – alman rekabetine rağmen – bu plana oldukça büyük bir mikyasta iştirak edebilmelerini temin etmek az bir iş değildir. Bunu başarabilmek de ancak memleketimizin malik bulunduğu kredi menabiinden şuurlu bir surette istifade etmek suretiyle kabil olmuştur. Türkiye hükümetine 1940 senesi nihayetine kadar İngiliz fabrikalarından yapacağı mübayaata mukabil 10.000.000 sterling kredi açılmıştır.

Bu kredinin sağlam ticari prensiplere müstenid bulunduğu da memnuniyetle kaydedilecek bir cihettir. Türkiye ile olan ticari münasebetimizde oldukça parlak bir rol oynamış olan Export Credits Guarantee Department bu yeni anlaşmanın tam tatbiki hususunda icab eden tedbirleri almıştır. Bu hususta bazı müşkülata da tesadüf edilmiştir. Evvela Türkiye hükümetinin, borçlarını tediyeye kifayet edecek kadar sterlinge malik bulunmadığı nazarı itibare alınmış ve bunu temin etmek üzere de imparatorluk dahilinde ve yahud da ecnebi piyasalarında Türk ihracat malları satmak için Anglo – Turkish Comptoir Ltd. (İngiliz – Türk Emtia Limited Şirketi) isminde yeni bir şirket teşkil edilmiştir. Böyle bir anlaşmanın tamamı tamamına tatbiki temin edilmezse de, bu defa, hiç olmazsa, daha evvelce gene bu sütunlarda tenkid edilen Anglo – Turkish Comptoir teşkilinde düşünülen hatalardan içtinab edilmiştir. Anglo-Turkish Comptoir'in Karabük çelik fabrikalarının inşası dolayısı ile girişmiş olduğu teahhüdlerin yeni şirket tarafından devren deruhde edilmesi bu baktaki iddiamızı teyit edecek mahiyettedir.

Bu yeni kredinin açılması, bittabi, 1.400.000 sterlinge baliğ olan ticari borçların tediyesi meslesinin de mevzuu bahsedilmesine bir vesile teşkil etmiş ve bunun itfası için Türkiye'nin 1 Temmuz 1938 tarihinden itibaren İngiltere'den kliring suretiyle bedellerini tediye edeceği ithalatı 500.000 sterlinge indirmesi hususunda bir anlaşma daha yapılmıştır. Bu suretle bir taraftan İngiliz fabrikatörlerine olan borcun teraküm etmesine mani olunmuş ve diğer taraftan da iki memleket arasındaki ticaret arttırılmış olacaktır. Türk hükümeti, bugünkü borcunun kısmı azamını kısa bir müddet zarfında tediye etmeyi vadetmiştir. Şu

halde iktisadi sahada Türkiye ile samimi bir teşriki mesaiye engel olan manialar ortadan kalkmış demektir. 10.000.000 sterlinglik kredi, Türkiye’de yeni yeni maden kuyularının açılmasına, yeni demir yollarının inşasına ve Türk mahsulatının yeni bir teşkilatı vasıtasıyla satılarak Türk istihsal menabiinin inkişafına yardım edecektir. Türkiye’nin deniz kuvvetlerini artırmak üzere İngiltere hükümetinin garantisi altında ayrıca 6.000.000 sterlinglik bir kredi açılması da ticari mahiyette olan ilk anlaşmayı siyasi bir şekilde takviye etmektedir.

12. Kıymetli bir ticaret anlaşması

28 Mayıs 1938 tarihli “Daily Telegraph” ve “Morning Post” gazetelerinden:

Birkaç hafta devam eden müzakerelerden sonra İngiltere ile Türkiye arasında, her iki taraf için de mucibi istifade olabilecek bir anlaşma zemini bulunabilmiştir. Türkiye tarafından 1930’da ihdas olunan ve o zamandanberi gayet sıkı bir surette takip edilen bir ithalat tahdidi politikası, İngiltere ile olan ticaretini son derece azaltmıştı. Tediye muvazenesini düzeltmek için hüsnüniyette ittihaz edilen, fakat yaşnız kontenjan değil, aynı zamanda pazarlık sistemine de istinad eden bu siyaset Türkiye ile harici ticaretimizi azaltmakla neticelenmiştir. Her ne kadar İngiltere ile Türkiye arasındaki ticaret iki taraflı olmak üzere son iki sene zarfında yüzde 50 nisbetinde artmışsa da 1937 senesinde gene 1.600.000 sterlinge, yani on sene evvelkinin yarısına baliğ olmakta idi. Maamafih, yeni anlaşma mucibince Türkiye önümüzdeki iki buçuk sene zarfında bu memlekete 10.000.000 sterling kıymetinde makina ve demiryolu malzemesi sipariş edecektir.

Senelik miktarı 4.000.000 sterling olacağına nazaran, bunun son senelere nisbetle, harici ticaretimize temin edeceği istifadeyi tavzihe lüzum olmasa gerektir.

Bu siparişleri finanse edebilmek için Export Credits Guarantee Department’in tavassutuna müracaat edilmiştir. Türkiye hükümeti siparişlerinin bedellerini nakden değil fakat kredi idaresinin garantisini haiz bulunan ve binaenaleyh Londra piyasasında kolayca satılabilecek olan hazine tahvilatı ile tediye edecektir. Bu tahvilatın satış hasılatı, anlaşmaya dercedilen hususi ahkam ile menfaatlerinin korunması temin edilen İngiliz ihracat firmalarına olan borcun tediyesine tahsis edilecektir. Zengin madenlerini inkişaf ettirmek, demiryolları ve limanlar inşa etmek için pek lüzumlu olan krediyi temin etmek itibariyle bu anlaşmanın Türkiye için de büyük bir kıymeti vardır. Türkiye şimdiye kadar kendisine lazım olan sermayeyi tedarik etmek için doğrudan doğruya piyasaya müracaat edegelmekte idi. Fakat umumi harpten sonra yeni istikraz akdetmekten ziyade eskiden ihraç etmiş olduğu tahvilatı geri almak siyasetini takip etmektedir. İngiliz sermayesi temini hususunda Export Credits Guarantee Department’in ittihaz ettiği yeni usulün tekniği hakikaten tetkike şayandır. Filhakika, İngiltere – yeni usullere müracaat etmek suretiyle – iktisaden geri kalmış memleketlerin inkişafında eski rolünü oynamağa başlamış olup, yatırdığı sermayenin teminatı için yardım ettiği memleketin iktisadi kabiliyetine güvenmektedir.

Uzun zamandanberi için için çürümekte olan sultanlar Türkiyesi, Kemal Atatürk’ün feyizli ve rehakar idaresi altında tanınmayacak derecede değişmiştir.

Türkiye bugün şuurlu bir hükümet mekanizmasına ve herhangi haris büyüme emelleri değil fakat sosyal ve ekonomik vaziyetinin günden güne ve muntazaman ıslah ve inkişafını istihdaf eden milli bir ideale malik modern bir devlet halini almaktadır. Servet menbalarını işletmekle beraber müdafaa vasıtalarını da tekemmül ettirmeye itina etmekte ve gene Export Credits Guarantee Department vasıtasıyla bu memleketten 6.000.000 sterling kıymetinde harb levazımı ve harb gemisi satın almak suretiyle bu vasıtaları takviye etmektedir. Bu anlaşmanın da, Türkiye ile İngiltere arasında mevcut ve son seneler zarfında birçok vesilelerle tezahürüne şahit olduğumuz iyi siyasi münasebetleri bir kat daha takviye etmesi icap eder.

13. Yeniden doğmuş bir millet.

9 Ağustos 1938 tarihli The Times 32 sayfalık bir Türkiye fevkalade sayısı çıkarmıştır. İnkılabımıza ait muhtelif resimlerle süslü olan bu ilavede; (Yeniden doğmuş bir millet; Yeni Türkiye; Halk Partisi; Halkevleri; Türkiye’de spor, yeni hapishane sistemi; Geçmiş zamanın hazneleri; At yetiştirme; Sulh için çalışma ve Fethi Okyar’ın mesajı; Türk kadını; Eski ve yeni Ankara; Türkiye’de ziraat; Endüstriyel teşebbüsler; Osmanlı İmparatorluğu; Resimler; Mektepler; Muhabere işleri; posta; İstanbul hatıralar şehri; Modern gazeteler; Dilde inkılap; Türk edebiyatının enstantenesi; Milli finans; Havacılıkta terakki ve ticaret filosu; Devlet maden endüstrisi, Türkiye’de bankacılık; Demir yolları) gibi mevzular üzerinde yazılar yazılmıştır. Bu yazılardan birincisini aşağıda veriyoruz:

“YENİDEN DOĞMUŞ BİR MİLLET”

Büyük muharebeyi takibeden bir çok inkılaplar arasında hiç birisi, Taymisin bu fevkalade nüshasının sayfalarını tarif ve tasvirine tahsis ettiği hareketlerden daha az beklenmiş ve daha çok göze çarpmış değildir. Türk nasyonalist ihtilali, yeni adamları iktidar mevkiine getirmekten çok daha ileri işler görmüş, Türkiye’nin ekonomik, sosyal ve politik çehresini ve Türk milletinin arzettiği manzarayı tamamiyle değiştirmiştir. Türkler, asırlarca Avrupa’da bulunmuşlar, fakat bir Avrupalı olamamışlardı. Onlar, geniş fetihlerine, geniş ölçüde birçok milletlerle temaslarına rağmen, fikirlerini, camit bir hale getirmiş dememek için bu tabiri kullanıyoruz, Şark kalıbına sımsıkı bağlanmış bulunuyorlardı. Türkler, Avrupa milletlerinin nazarında müstevli, yabancı bir ırkı, meraksız, Avrupa fikirlerine karşı filen düşmanlık etmemekle beraber, orta çağ teokrasisine bağlı, ondan kudret alan bir milleti temsil etmekteydiler.

Avrupa hükümetlerine göre kendi zafını bilen, bununla beraber, bütün reformlardan geri duran Türkiye, ancak Avrupalıların rekabeti sayesinde ve onların vikayesi altında mevcudiyetini temin ve idame edebilirdi. Bu sebeptendir ki büyük harpte Türk İmparatorluğunun izmihlalinden sonra artık Türk milletinin de hayatını idame edemeyeceğine inanan Avrupalıların Türkiye’de milli bir hareket baş gösterdiğini gördükleri zaman bunu itimatsızlık ve hatta istihfaf ile karşılamaları, bu hareketin zafer kazanması üzerine telaş ve hayret göstermeleri taaccüp edilecek bir şey değildi. Bununla beraber hadiseler, onların telaş ve korkularını bertaraf etmiştir. Türk inkılabı, Avrupalı ile Türk arasındaki açıklığı genişletmek şöyle dursun, bilakis, bu ikisini birbirine yaklaştırmıştır. Bu kısaca, herkesi hayrete düşüren sehhar, bir asker olarak büyük, bir devlet adamı olarak daha büyük olan ve bugün Türkiye Cumhuriyetinin başında bulunan şahsiyetin bir başarısıdır.

Reisicumhur Atatürk'ün muktedir yardımcıları ve gönülden bağlı taraftarları bulundu; fakat cumhuriyetin kuruluşundanberi Türkiye'nin iç ve dış politikasında göze çarpan realizm onun orjinal dehasının semereleri olmuştur.

Türk diplomasisinin yeni rejim altında elde ettiği başarılar, bu fevkalade nüshanın öteki sayfalarında izah olunmuştur. Bunların arasında Yunanistan'la yapılan yakın anlaşma, Irak'la yapılan itilaf, Balkan Antantı, Asya parkı, Türkiye'nin harpte Boğazlarda kaybettiği hakimiyeti müzakere yolu ile tekrar elde etmesine imkan veren Montrö Konferansı, on iki yıllık bir müddet içinde göze çarpacak bir rekor teşkil etmiştir. Bugün Türk dış siyasetinin başlıca hedefi Şarkta, Balkan yarım adasında ve garbi Asya'da sulh ve istikrarın idamesi, bu bölgede bulunan milletlerle hepsini Avrupa'yı ikiye bölmek tehdidini gösteren ideoloji cephelerine ayrılmaları hususunda anlaşmanın tevsiidir. Bu siyasette, İngilizlerin sempatisi temin olunmuştur ve Türkiye ile son zamanlarda yapılan İngiliz mali anlaşması, Türk devlet adamlarına siyasi istikbalin şartlarından birisi olan ekonomik hürriyeti sağlamak hususunda yardım edecektir.

Bununla beraber, tam ve yerinde bir tabir ile “Yeni Türkler” diyebileceğimiz bu milletin faaliyetleri, dış münasebetleri ve finans meselelerinden çok daha geniş bir sahayı kaplamaktadır. Hususi sermayenin mefkudiyeti ve 1914'den önce Türkiye'yi bir müşteri devlet münzelesine düşüren ecnebi parasına karşı duyulan tabi korku, Cumhuriyet Hükümetini planlı bir ekonomi ve etatizm denilen usulü takip ve tatbik etmeye sevk etmiştir. Bu siyasetin teşkilat ve tatbikatı, mütehasıslar tarafından bu nüshanın diğer sayfalarında bankacılık, endüstrileşmek, madencilik ve ziraat sahasındaki inkişaf hakkında yazılmış olan müzakerelerde izah olunmuştur.

Türk devleti ekonomik hürriyetini elde edebilmek için büyük fedakarlıklar yapmıştır; fakat devletin kendi varidatı ile demiryolları yapmak siyasetinin – bir misal olarak alalım – bu siyaseti takiben tezahür eden askeri ve ekonomik menfaatlerle gayet yerinde ve doğru olduğu görülmüştür.

Türkiye'de bir tek siyasi fırkayı temsil eden bir hükümet bulunduğunu, ekonomi sahasında geniş bir devlet kontrolü mevcut olduğunu, gören okuyucularımız, Türkiye Cumhuriyetinin İtalya, Almanya ve Sovyet Rusya gibi totaliter bir devlet olduğu zehabına düşmesinler. Kültür, maarif ve sosyal çalışmalarda geniş ölçüde inisiyativlere meydan veren bu sisteme otoriter bir rejim tabirini kullanmak daha muvafik düşer.

Bu yolda, Halk Partisi'nin ileri gelen azalarından birisi tarafından tasvir edilen halkevleri devlet maarifçiliğini tamamlamak, halk arasında sanat zevkini teşçi etmek, köylüler arasında pek az bilinen eski masalları, türküleri ve folkoru

toplamak hususunda hayrete şayan faaliyetler göstermiş ve göstermekte bulunmuştur:

Reis tarafından tatbik edilen reformlardan hiç birisi, Latin harflerinin kabulü kadar fazla semere vermemeştir. Türk dilinin bünyesine eski Arap harflerinden çok daha fazla uygun bu alfabe, Türk ilk mekteplerinde normal bir çocuğun harfleri okuyup yazmasını öğrenme müddetini on sekiz aydan, altı aya indirmiş, gerek talebeye, gerekse öğretmene büyük faydalar sağlamıştır. Bir yabancı dil öğrenmek isteyen Türk çocukları, yeniden değişik bir harf bellek zorunda kalmayacakları için bu yeni alfabeden faydalandıkları gibi, ahenkli Türk dilini ve entresan Türk edebiyatını öğrenmek isteyen Avrupalılara da bir kolaylık çıkmıştır.

Türkler ilmin, bütün şubelerinde daha fazla arkeolojide terakki göstermişlerdir. Onların memleketleri, Türk tarihçilerinin kendileriyle aynı soy ve kandan geldiğini ve ırklarının Anadolu'dan kaybolmadığını söyledikleri Etilerden Romalılara, Romalılardan Selçuklara ve Osmanlılara kadar sıra ile gelip geçmiş bir çok medeniyetlerin eski eserleriyle doludur. Türk hükümetinin yalnız İstanbul'daki eski ve orta çağ eserlerini değil, memleketin en hücre kasaba ve köylerinde bulunan bütün bu kabil eserleri muhafazaya itina gösterişini takdirle yadeden Dr. Stanley Kasson'un yazdığı makalenin mevzuu budur.

Yeni Türkler, diğer sahalarda da büyük adımlar atmışlardır. İsviçre kanunlarının esasları dahilinde vücutte getirilen yeni Türk kanunları çok mantıki ve insani esaslar ihtiva ettiği gibi, hastalık ve ihmâl ile dolu eski zindanları hatırlayanların Cumhuriyet idaresinin mahpusları yetiştirmek ve islah etmek yolunda gösterdiği inkişafı öğrenince hayretten kendilerini alamazlar.

Bu sayfalarda bahse mevzuu olan son inkılap da erkek vatandaşlarıyla her sahada politik ve sosyal müsavet elde etmiş Türk kadınlarının hürriyete kavuşmalarıdır. Bayan Ferit Tek'in Türk kadını tarafından milli ihtilal günlerinde yapılan işlerle harp öncesi Türk kadını ile bugün onun nail olduğu serbesti hakkında yazmış olduğu bir makale bu durumu izah etmektedir.

Bunda da Türk mukadderatını elinde tutan asker – devlet adamı, terakki uğrunda kendi şahsi prestijini ortaya atmıştır.

Zamanımızda hiç bir lider, bundan daha büyük müşkilat karşısında bu adam kadar başarılar yaratmış değildir.

Kaynak: Ayın Tarihi Sayı 57 Sayfa 312-314

*

14. ATATÜRK SÖNMÜŞ BİR İMPARATORLUĞUN KÜLLERİNDEN MODERN BİR TÜRKİYE YARATTI

1 Eylül 1938 tarihli “Belfat Telegraph” İrlanda’dan:

İngilizler diğer memleketleri eksantrik hususiyetleriyle tanırlar. Mesela Fransızları “kurbağacı” olarak tanırız, çünkü her nedense hayalimizde Fransızların kurbağaya düşkün oldukları yer etmiştir. Aynı şekilde Türk’ü hatırladığımız zaman hayalimizde onu fessiz yaşatmak mümkün olamamıştır. Nedense o kırmızı ve püsküllü serpuş daima Türk ile beraber yürümüştür.

Halbuki hayalimizdeki bu tasviri değiştirmemiz icap ediyor. Çünkü fes artık Türkiye’den çıkmış ve maziye ait her eşya gibi müzelerde yeni mevkiini almış bulunuyor.

Modern Türkiye’nin tarihi doğrudan doğruya bir adamın hayatının hikayesidir. Bu hikaye, memleketini garp usulüyle idare etmek hayalini besleyen ve bir avuç seçme arkadaşıyla bu hayalinin hakikat olduğunu görmek bahtiyarlığına eren bir Türk zabitanın hikayesidir.

Sönmüş bir imparatorluğun küllerinden modern bir millet yaratan büyük asker ve devlet adamı, bu devrin Bismark’ı ve Talleyrand’ı olan bu adam, Kemal Atatürk’tür.

Umumi harbi müteakip Osmanlı İmparatorluğu, müttefikleri olan Almanya ve Avusturya ile beraber, çöktü. Osmanlı İmparatorluğu yegane esası islam dini olan bir imparatorluktu. Bu din dolayısıyla Türk emperyalizmi sadece Osmanlı İmparatorluğu hudutları içinde değil, halifeye maden bağlı bulunan yüzbinlerce müslümanın kalplerinde yer almış bulunuyordu.

Osmanlılar Abdulhamide padişah olmaktan ziyade halife olması dolayısıyla bağlılık gösteriyorlardı. Bütün memleket, asırların birbirine devrettiği eski adetlerden ayrılmıyor. İslamiyet hükümdarları ise bu adetlerin muhafazasına sıkı bir itina gösteriyorlardı.

Kemal Atatürk, diğer memleketler maziye bağlılıktan kurtularak dev adımlarla ilerlerken ve hayat tarzlarında birçok inkılaplar yaratırken kendi memleketinin sırf bu eski adetlere bağlılık yüzünden terakkiye ulaşamadığını görmüştü. Garplı görünüşünü taşıyan ve garp fikirlerini memleketine aşılama kalkışan ilk Türk Mustafa Kemal’dir. Kemal Atatürk umumi harpten sonra bu düşüncelerini tatbik fırsatına kavuştu.

O sıralarda iktidar mevkiini ele geçirmek için çarpışan iki parti vardı. Bunlardan biri, zihniyeti ananeperest ve politikası emperyalist olan Jön – Türk partisi idi. Bu parti, programının esası olarak bütün şarkta müslüman dinine mensup kütleleri birleştirmek ve Türkiye’den Hindistan’a kadar uzanan bir islamiyet imparatorluğu kurmayı gaye ittihaz etmişti.

Mustafa Kemal’in idaresindeki nasyonalist parti ise daha küçük ve daha toplu ve modern bir memleket kurmak ve sadece Türkün malı olan bir Türkiye yaratmak istiyordu. Mustafa Kemal bir avuç kuvvetiyle muazzam kuvvetlere karşı koyarak giriştiği mücadeleyi kazandı. Bu mücadelede yalnız bütün dünya değil, binlerce vatandaşı da kendi aleyhinde idi.

Umumi harpten sonra Sultan, tehlikli bir şahıstan kurtulmak kararıyla, Mustafa Kemal’i Anadoludaki askeri silahtan tecride memur etti. Fakat bu zelilane hareket karşısında isyan eden Kemal askerinin elinden silahı alacağı yerde Anadoludaki kuvvetleri daha müessir bir şekilde teşkilatlandırdı.

Daha sonra bu kuvvete istinat ederek İstanbul’daki resmi hükümete muhalif bir millet meclisi kurdu. Bu hareket 1919’da vukubulmuştu. 1920’de Kemal’in nüfusu millet meclisine hakiki Türkiye hükümeti olarak tanıtacak kuvveti bulmuştu.

O aralık Kemal’in esaslarını kurduğu bünye ani bir sarsıntıya uğradı. İtilaf devletleri mültecilere karşı kuvvetli bir cephe olarak milli kuvvetlerin erkanından birçoklarını memleket haricine gönderdiler. Maafih Mustafa Kemal henüz mağlup edilememişti. Madem ki o henüz düşmanlarının eline geçmemişti, o halde serbest buldukça yeni Türkiye’in hiçbirşeyden korkusu olamazdı.

Türkiye’yi Avrupa kıtasından silip çıkararak sulh muahedesi aleyhinde bütün memleketi bir sene içinde harekete geçirdi. Yunan istilasını başlayınca bütün memlekete yeni bir vatanperverlik hissinin ilk tohumlarını o attı. Yunanlılar püskürtüldükten ve İngiliz istilasını tehlikesi bertaraf edildikten sonra Mustafa Kemal ancak nefes almak ve memleketini yeniden kurmak imkanını buldu.

Evvela hilafeti kaldırmak suretiyle islamiyet hiyerarşisine müthiş bir darbe vurdu. Türkiye’ye garp adetlerini soktu, fesi ortadan kaldırdı, kadınları tesettürden kurtardı, hükümet merkezinin İstanbul’dan Ankara’ya nakletti, köylüye toprak ve ziraat aletleri verdi, şehirlerin ihtiyaçlarını temin etti, memleketi demir yollarıyla ördü ve memleketi sanayileştirmek üzere fabrikalar kurdu ve makineler getirtti.

Bugün Kemal Atatürk yaratmış olduğu eserlere bakarak pek haklı olarak kendisine muvaffak olmuş bir adam nazarıyla bakabilir, çünkü Atatürk,

herşeyden üstün olarak, Türk milletine şimdiye kadar mazhar olamadığı bir saadet getirmiştir.

Bugün Türkiye çok kuvvetli bir mevkie maliktir, çünkü askeri bakımdan Avrupa'nın büyük devletleri için çok ehemmiyetli bir yer tutuyor. Türkiye'nin dostluğunu kazanacak her büyük devlet bir harp takdirinde büyük bir avantaj temin etmiş olacaktır. Biz bu dersi 1916'da çok acı tecrübelerle öğrendik. Eğer İngiltere Türk dostluğunu henüz tamamıyla kazanmamış bulunuyorsa dahi, bunu pekleştirmek imkanından mahrum değildir.

The Times 9 Ağustos 1938 - BAŞYAZI

15. “YENİ TÜRKİYE”

Avrupa'nın Hasta Adamı'nı birkaç yılda ilerici modern bir ülkeye ve Balkan Yarımadası'nda, Doğu Akdeniz'de ve Batı Asya'da bir barış ve istikrar abidesine dönüştüren ihtilal (Anadolu İhtilali) gibi sürpriz değişimlere tarihte çok az rastlanmıştır. Savaş (1. Dünya Savaşı) öncesi Türkiye'nin zayıflığı, uluslararası politikada duyulan rahatsızlıkların verimli bir kaynağını teşkil ediyordu. Ülkenin içindeki ayaklanmalar ve baskı olayları, her zaman iştihahı kabarık olan dış güçlere müdahale fırsatı vermiş oluyordu. Komşuları, Türkiye'nin sonunu beklerken, çöküntüden pay kapmayı ve zengin mirasını paylaşmayı umuyorlardı.

Finansal rakipler arasında şiddetli siyasi kıskançlıklar vardı. Constantinople, ülkenin doğal kaynaklarını istismar etmek için rüşvet ve siyasi baskılar kullanan ve Türkiye'nin çıkarlarını hiçe sayan yabancı imtiyaz arayıcıları arasında adeta bir savaş arenasına dönüşmüştü.

Bugün Türkiye herkesin saygısını kazanmıştır. Artık hiç bir yabancı Türkiye'nin içişlerine karışmayı aklının ucuna bile getirmiyor. Komşular, bırakın Türkiye'ye kötülük yapmayı, onunla iyi geçinmek ve ortak çıkarlar doğrultusunda Türkiye ile işbirliği yapabilmek istiyorlar.

Yabancı finans çevreleri; yeni Türkiye'nin, herhangi bir projeyi, ancak ülkenin çıkarları ve iktisadi bağımsızlığı doğrultusunda olduğu takdirde, görüşebileceğini artık öğrenmiş bulunuyorlar.

Kemal Atatürk'ün zaferleri, Lozan Anlaşması ile 1923'de tescil edilmiş ve tanınmış oldu. O tarihten beri onun kurduğu Cumhuriyet, bir diplomatik başarıdan bir yenisine uzandı: Balkan Paktı'nın oluşumu, Asya Paktı (Sadabad Paktı), Montreux Konferansı, İngiltere ile finansal anlaşma ve Fransa ile İskenderun Sancağı ile ilgili barışçı anlaşma. Asya Paktı, Türkiye'yi Irak, İran ve Afganistan ile ortak çıkarlarının savunması konusunda birleştirmiştir.

Bu değişimi herkes bilmektedir. Ancak dünya kamuoyu, Kemal Atatürk ve arkadaşlarının ihtilalci reformları nasıl gerçekleştirdikleri ve bu reformların ülkenin ulusal yaşam tarzını her alanda nasıl etkilediği konusunda çok eksik bilgi sahibidir.

Türkiye'nin sadece uluslararası konumu değişmemiştir. Ülke içinde de aynı ölçüde radikal değişiklikler olmuştur.

Akılcı, muhafazakar görünümlü olmakla birlikte ileri görüşlü ve enerjik Türk diplomasisi, son on beş yılda gerçekleştirdiği başarıları eski ayakbağlarını ortadan kaldıran dramatik reformlara borçludur. Bu sayede ulusal enerji muazzam ölçüde yenilenmiş ve ulusal kaynakların (ekonomik ve kültürel) muazzam ölçüde geliştirilebilmesi mümkün olmuştur.

Gazetenin bu Türkiye Özel ekinde bu değişimin tüm unsurları en yetkililer tarafından anlatılmaktadır. Falih Rıfkı Atay eski Türkiye'nin yeni Türkiye'ye dönüşümünü yazmıştır. Diğer yazarlar, eğitim, tarım, sanayi, finans ve kadınların konumunda gerçekleştirilen devrimleri tanımlamışlardır.

Siyaset bilimciler Halk Partisi ve Halkevleri konusundaki makaleleri ilginç bulacaklardır.

Kemal Atatürk'ün ülkenin başkentini Constantinople'dan Angora'ya taşıması dahiyane bir fikir idi. Yabancı saldırılarına açık eski başkent yerine Anadolu'nun yüksek yaylasındaki Angora'ya. Yüksek yaylanın, insanı canlandıran atmosferinde feasible (yapılabilir) olan devrimci gelişmelere, eski başkentten çağdaş gelenek ve yolsuzluklar ile yüklü cesaret kırıcı atmosferinde başlanamazdı bile.

Mr. Howard Robertson modern Angora'nın planlanması ve ortaya çıkarılması konusunu işlemektedir.

Sir George Clerk, eski büyükelçi, eski İstanbul'u değiştiren melankolik gelişmelere değinmektedir.

Sir Denison Ross Türk dilindeki yenilikleri anlatmaktadır.

Sir Percy Loraine ise Türkiye'deki at yetiştiriciliğini yazmıştır.

Bu kadar mükemmel makaleler arasında ayırım yapmak haksızlık olur. Tüm makaleler ortaya koymaktadır ki, Türkiye gerek kendisi gerekse komşuları için tamamen yenilenmiştir. Bunu Cumhurbaşkanı ve ona sadık yardımcılarının berrak vizyonu ve yorulmak bilmeyen enerjileri sayesinde başarmıştır.

